"DÜNYA'NIN İLK TAPINAĞI GÖBEKLİ TEPE!"

"World's First Temple: Göbekli Tepe!"

Göbekli Tepe Tanıtım Projesi Ana Sponsoru
Main Sponsor of Göbekli Tepe Promotion Project

DOĞUŞ GRUBU

GÖBEKLİTEPE

Göbekli Tepe Tanıtım Projesi Ana Sponsoru
Main Sponsor of Göbekli Tepe Promotion Project

DOĞUŞ GRUBU

İnsanlığın nasıl ve nerede doğduğunu çoğumuz merak etmişizdir. Göbekli Tepe'yi ilk duyduğum andan beri yaşadığım heyecanım; ziyaret etmemle artan merakım ve bu kadim mekanda gördüklerimi paylaşma arzum her geçen gün daha da büyüdü. Çünkü öylesine özel bir mekan, öylesine derin bir felsefe, öylesine önemli bir tarih ki…

İnsanlığın mağaradan çıkıp avcı-toplayıcı döneme geçişinde yeme, içme, barınma ve korunma gibi temel ihtiyaçlarının yanında ruhsal dünyasıyla ilgilendiği bir inanç merkezi inşa etmesi beni çok büyüledi. Göç yolları ve medeniyetin beşiği Mezopotamya'da dini anıtlardan oluşan böyle bir tapınağın bulunması bu ülke topraklarında yaşayan beni çok gururlandırdı. Dünyaca tanınmış pek çok arkeoloğa göre de Göbekli Tepe son yılların en önemli keşifleri arasında; inanç tarihinin gelmiş geçmiş en etkileyici ve en eski buluntusu kabul ediliyor.

Göbekli Tepe'nin değerinin daha çok insan tarafından bilinmesini sağlamak ve farkındalık yaratarak bunu günümüz insanlığıyla paylaşma isteğim yani bir nevi kültürel çevirmenlik bu tanıtma projesini doğurdu.

Projeye başladığımda bu heyecanımı hepsi kendi alanlarında uzman ve projeye katkı sağlayabilecek bir grup profesyonel arkadaşımla paylaştım ve onlarla proje için harika bir ekip oluşturduk.

Şanlıurfa'yı tanıma seyahatlerimin ardından ilk iş olarak dünyanın en eski tapınaklarını yerinde ziyaret ettim. Göbekli Tepe kazı alanında yılların çalışmasıyla Türk ve Alman ekiplerce ortaya çıkarılan eserlerdeki figürlerin çeşitliliği ve anlattığı hikayeleri dünyanın hiçbir yerinde görmedim.

Göbekli Tepe'yi tanıtmak için kolları sıvadığımız projemizin sergisini oluştururken özellikle hayvan figürlerini seçtik. Bu figürleri orijinal hallerini birebir yansıtacak şekilde kabartmalı etkiyle seramiklere bastık. Projeyi anlatan web sitemize tüm bilgi ve görselleri koyduk. Görsel zenginlikte bir sergi, medya, sosyal medya ve basın aracılığıyla bu kadim yeri hem kendi insanımıza hem de dünyaya duyurmak istiyoruz. İnsanlığın doğduğu yeri gelip görmek ve uçsuz bucaksız Urfa vadilerinde tepede konumlanmış bu özel yeri hissetmek için herkese çağrı yapmak istiyorum. Gittiğinizde mutlaka dilek ağacına da dokunup kalbinizden geçen bir dileği paylaşın.

Şanlıurfa şehrinin mistik dokusu hepimizi büyülüyor. Göbekli Tepe'nin yeri ise apayrı.

Ekibimizin de benimle aynı heyecanı paylaşmasından mutluluk duydum. Göbekli Tepe'yi gören herkesin aynı heyecanı paylaşmasını umuyor, başta Göbekli Tepe Tanıtım Projesi Ana Sponsorumuz Doğuş Grubu'na, heyecanla beni hep destekleyen ekibime ve tarihi değerlerimizi bilen herkese çok teşekkür ediyorum.

Proje Koordinatörü
Ece Vahapoğlu

We all wonder where we come from and how. After I heard about the Archeological ruins in Göbekli Tepe, my excitement and curiosity towards Göbekli Tepe kept growing. I feel a desire to share what I saw in that ancient site because Göbekli Tepe is such a special place, conveying a deep philosophy and holding a particular piece of history…

Along with their basic needs such as eating, sleeping and protection during their transition from cave life to hunting and gathering, I am fascinated with ancient people's desire to build a religious center for spirituality. I am very proud to live in a country where migratory routes intersect and Mesoptamia, the cradle of civilization, is located with such a beautiful ancient sanctuary called Göbekli Tepe. According to many world-famous archaeologists, Göbekli Tepe is considered one of the most important excavations and oldest and most fascinating archaeological sites.

My desire to introduce the value of Göbekli Tepe to more people and to raise awareness as a cultural translator towards this ancient site gave birth to this promotion project.

I decided to make a start, and shared my enthusiasm with business friends and associates who could make a contribution to this project. We created a fantastic project group.

After becoming familiar with Şanlıurfa, I visited the oldest temples of the world. Throughout my travels I have not seen such a diversity of enclosure figures as that which were unearthed by the Turkish and German crews in Göbekli Tepe and have not heard such stories as these figures tell.

While getting ready and arranging the exhibition of our project, we carefully chose the animal depictions for our project. Staying loyal to the originals, we photo-printed these animal depictions on ceramics. We put all information and visuals of our project on the website. Through an exhibition of visual richness, social media and the press, we'd like to do a promotion of this ancient site both for our citizens as well as the rest of the world. I'd like to remind all of you who want to visit the cradle of civilization and experience this special place over the broad valleys of Urfa, of the "Wishing Tree" you can touch and make a wish upon.

I am very happy that my team shared my enthusiasm and I hope that people who see Göbekli Tepe will share this feeling, too. I would especially like to thank our main sponsor of Göbekli Tepe Promotion Project Doğuş Group, my team and those who appreciate the value of our cultural history.

We are struck by the mystic texture of Şanlıurfa and especially Göbekli Tepe. Hope you will, too.

Project Coordinator
Ece Vahapoğlu

Ece Vahapoğlu

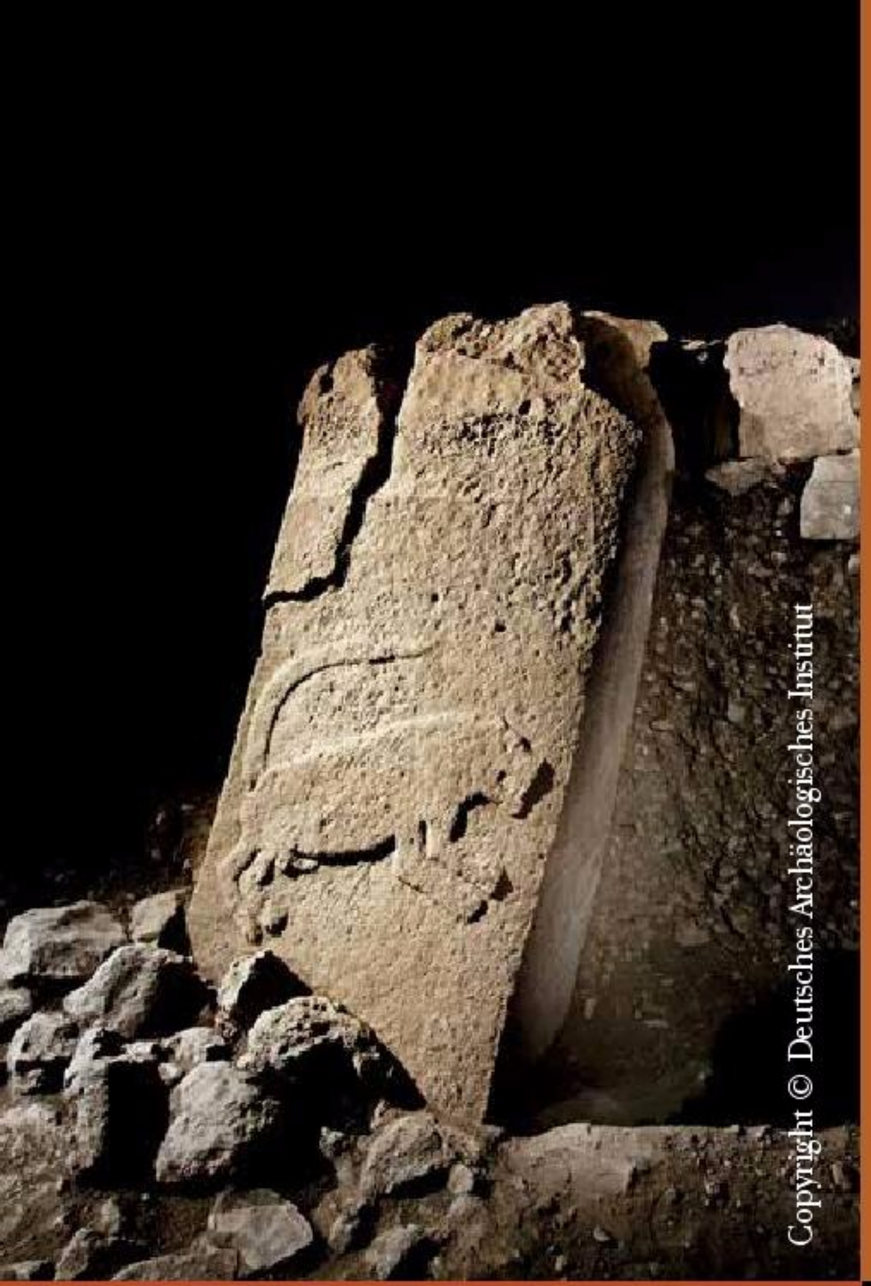
Copyright © Deutsches Archäologisches Institut

"DÜNYANIN İLK TAPINAĞI GÖBEKLİ TEPE!"

"Göbekli Tepe: The World's First Temple!"

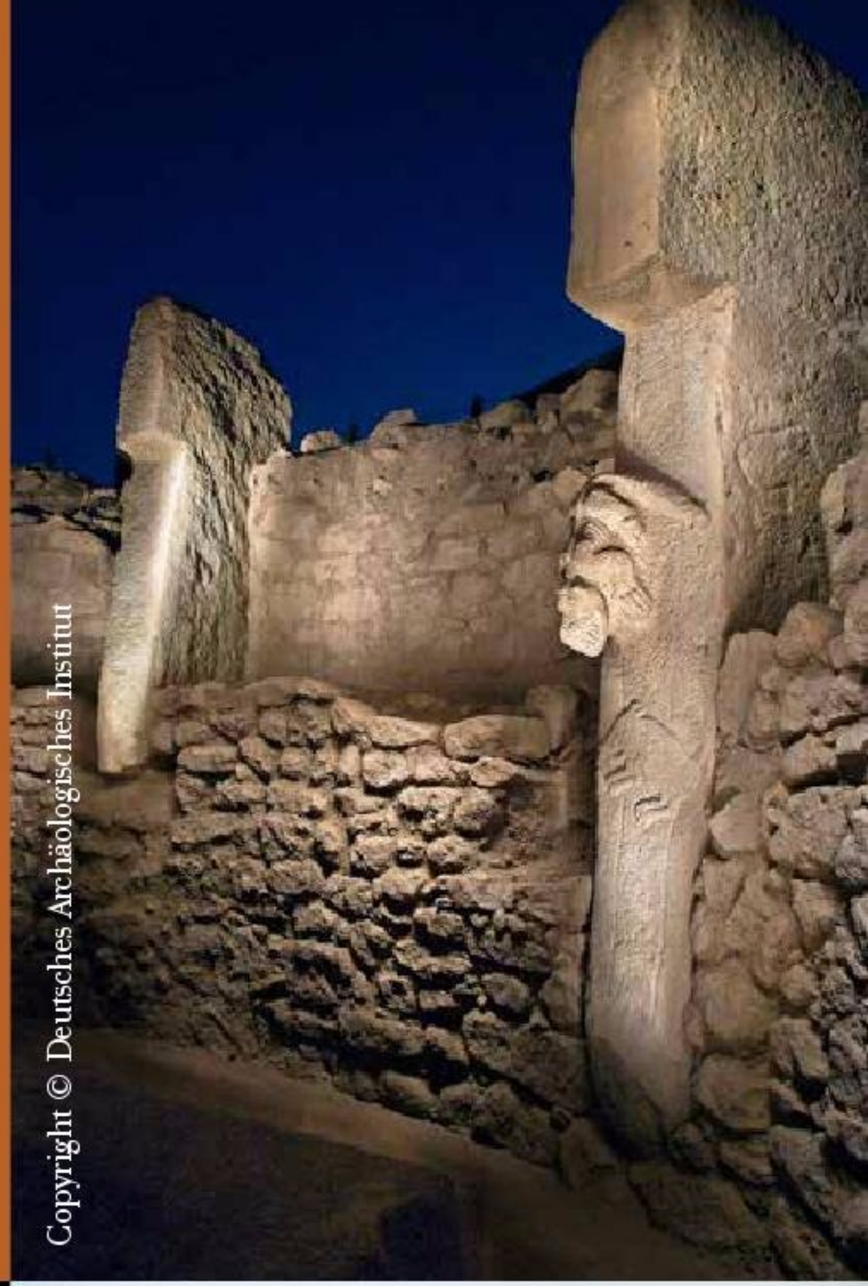
Copyright © Deutsches Archäologisches Institut

"GÖBEKLİ TEPE: MEDENİYETİN DOĞDUĞU YER!"

"Göbekli Tepe: The Birth of Civilization!"

Copyright © Deutsches Archäologisches Institut

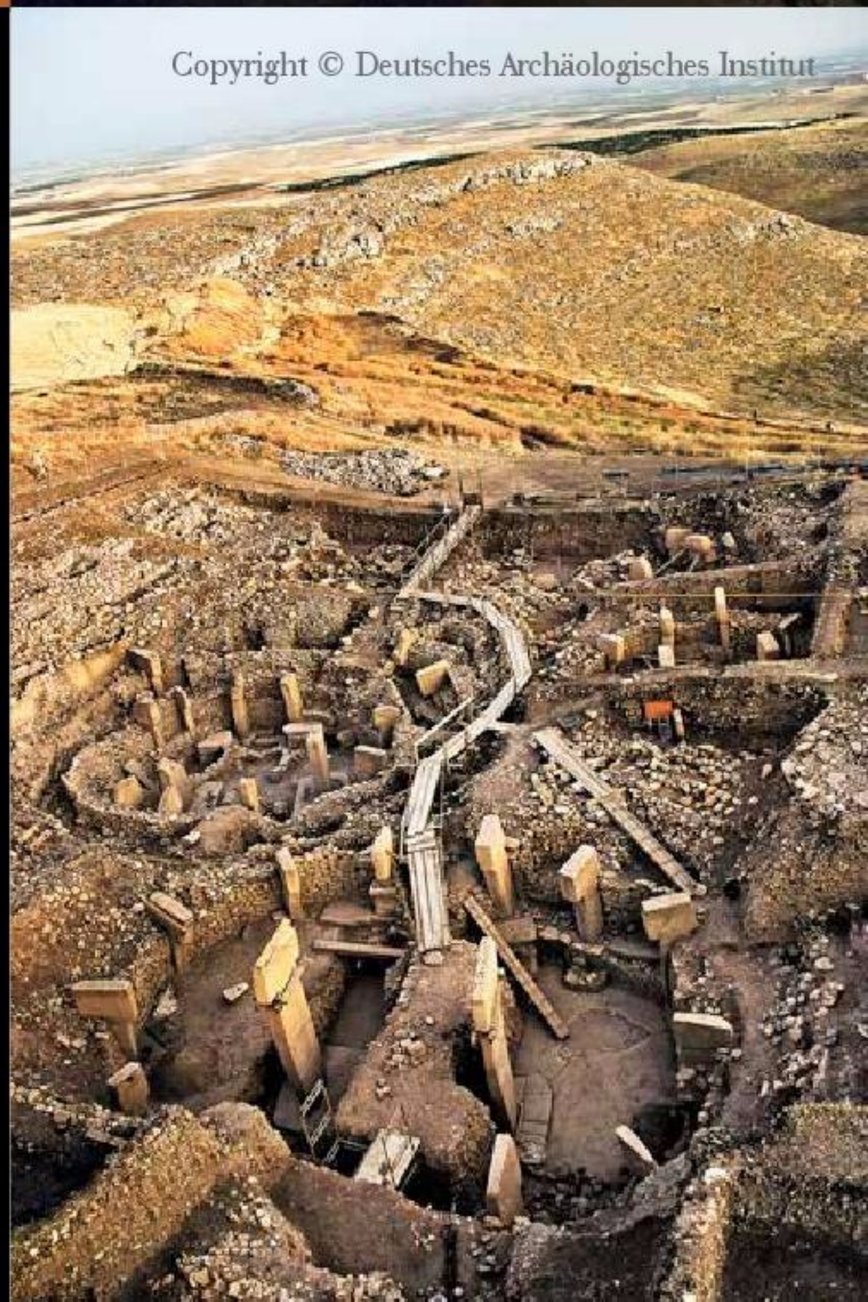
Copyright © Deutsches Archäologisches Institut

İçindekiler
Contents

10 GÖBEKLİ TEPE HAKKINDA
13 GÖBEKLİ TEPE'NİN VE ŞANLIURFA'NIN KONUMU
19 GÖBEKLİ TEPE KEŞFİ
22 UZMANLARA GÖRE GÖBEKLİ TEPE
27 NEOLİTİK DÖNEM
33 GÖBEKLİ TEPE'DEKİ BULUNTULAR
37 GÖBEKLİ TEPE KAZISI HAKKINDA
41 DİLEK AĞACI
44 GÖBEKLİ TEPE SERGİSİ
59 GÖBEKLİ TEPE HAYVAN FİGÜRLERİ
65 NEDEN 'TAPINAK' DENİYOR?
68 GÖBEKLİ TEPE HAKKINDA KİM NE DEDİ?
70 GÖBEKLİ TEPE'NİN BİLİNMEYEN SIRLARI

10 ABOUT GÖBEKLİ TEPE
13 LOCATION OF GÖBEKLİ TEPE AND THE CITY OF ŞANLIURFA
19 EXPLORATION OF GÖBEKLİ TEPE
22 GÖBEKLİ TEPE ACCORDING TO EXPERTS
27 NEOLITHIC PERIOD
33 REMNANTS IN GÖBEKLİ TEPE
37 ABOUT EXCAVATIONS IN GÖBEKLİ TEPE
41 WISHING TREE
44 EXHIBITION OF GÖBEKLİ TEPE
59 ANIMAL DEPICTIONS IN GÖBEKLİ TEPE
65 WHY SAY "SANCTUARY"?
68 WHO SAID WHAT ABOUT GÖBEKLİ TEPE
70 THE UNKNOWN SECRETS OF GÖBEKLİ TEPE

Hakkında

Göbekli Tepe, insanlık tarihindeki birçok sırrı açığa çıkartırken çözülmesi gereken birçok gizemi de beraberinde getiriyor. **Göbekli Tepe'de** yapılan kazılarda, yerleşik yaşama geçişle ilgili mevcut bilgileri altüst edecek buluntular ortaya çıkmıştır.

Göbekli Tepe, Mezopotamya'daki ilk şehirlerden 5.000 yıl, milyonlarca turistin ziyaret ettiği İngiltere'deki ünlü **Stonehenge'den 7.000 yıl, Mısır Piramitleri'nden 7.500 yıl, Malta Adası'nda bulunan tapınaklardan da 6.500 yıl** daha eskidir.

İnsanlık tarihi, insanoğlunun **avcı ve toplayıcı** toplumdan yerleşik topluma geçmesi ile başlar. **Şanlıurfa'da** özellikle Harran Ovası'nı 30-40 kilometrelik mesafelerle bir hilal şeklinde çevreleyen tepelerde bulunan 80 dönümlük alana sahip olan ören yeri **Göbekli Tepe, Karahan Tepe, Sefer Tepe, Hamzan Tepe ve Balıklıgöl** çevresi **Neolitik** Dönem'in en önemli yerleşimleridir. Buluntular bu bölgede yaşayan insanların **ibadetlerini Göbekli Tepe'ye gidip yaptıklarını** gösteriyor.

Bölgenin yerleşim alanı olarak algılanması doğru değildir. Göbekli Tepe, **M.Ö. 10.000** yani günümüzden **12.000 yıl** öncesine tarihlenen **Çanak Çömleksiz Neolitik** Dönem'e ait bir **inanç merkezidir.** Yapılan arkeolojik araştırmalar göstermiştir ki; **Göbekli Tepe Neolitik Tapınak Alanı,** dönem insanlarının belirli zamanlarda bir araya gelerek **ibadet** ettikleri bir yerdir. Kesin olmamakla beraber tapınağın bizzat onu kullananlar tarafından **gömüldüğü** öngörülmektedir.

"Göbekli Tepe, tarımın insanları yerleşim birimleri kurmaya ve sanat ile dini geliştirmeye ittiği tezini çürütüyor."

Kazı çalışmaları Yakın Doğu'da başlayan **insanlık tarihinde en önemli radikal değişiklerden biridir**. Bu değişiklik, insanlık tarihinde bilinen her şeyden öte **avcı toplayıcı toplumdan yerleşik hayata geçen ve hayvanları ehlileştiren bir toplum** olduğunu işaret ediyor.

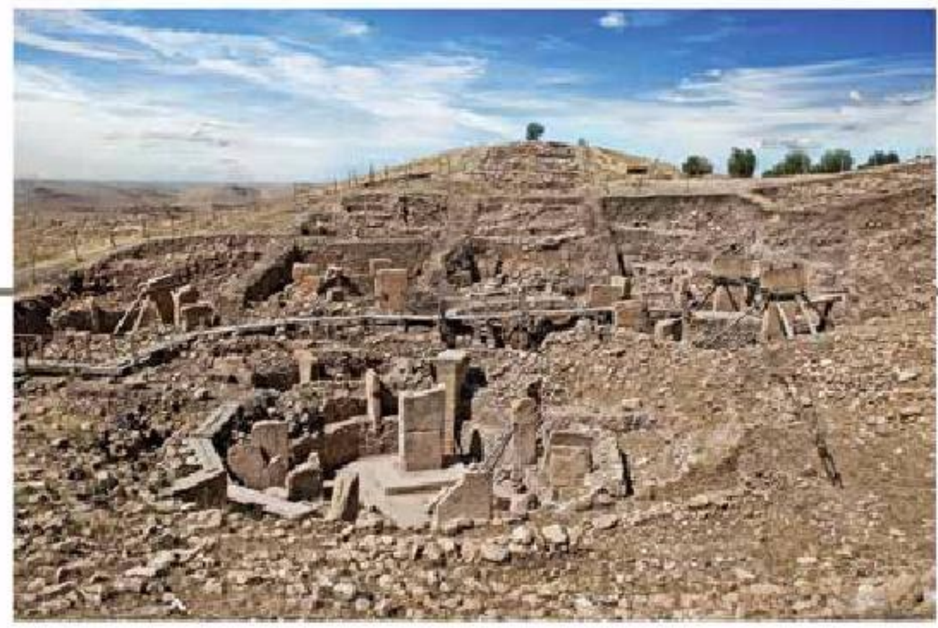

GÖBEKLİ TEPE / TÜRKİYE
M.Ö. 10.000 (12.000 yıl)
10.000 B.C. (12.000 years)

GGANTIJA / MALTA
M.Ö. 3500 (5500 yıl)
3500 B.C. (5500 years)

STONEHENGE / İNGİLTERE
M.Ö. 3000 (5000 yıl)
5000 B.C. (5000 years)

PİRAMİTLER / MISIR
M.Ö. 2500 (4500 yıl)
2500 B.C. (4500 years)

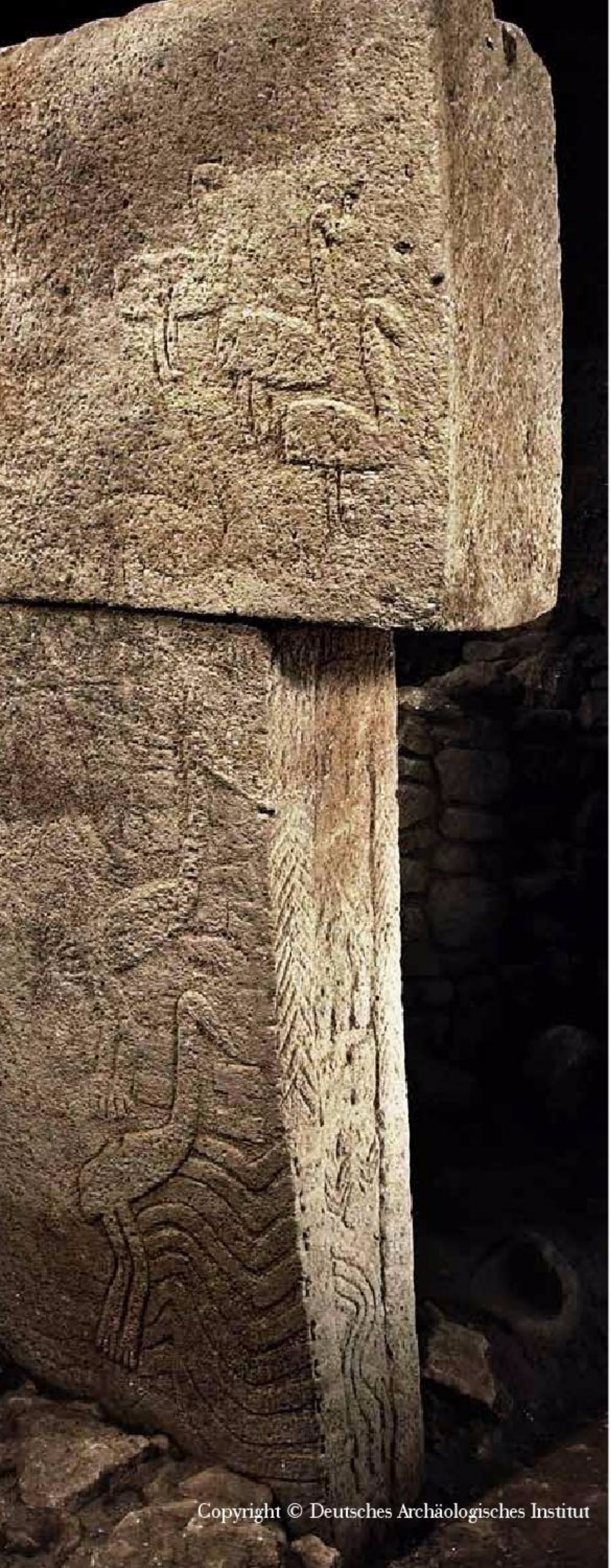
Copyright © Deutsches Archäologisches Institut

About

Göbekli Tepe offers clues to many unsolved mysteries as it reveals the secrets of the origins of human civilization. The **Göbekli Tepe** excavations have yielded artifacts that turn current theories about the transition from a nomadic existence to settled life upside down.

The history of Göbekli Tepe goes back to thousand of years: **It is 5000 years older than the first cities in Mesopotamia, 7000 years older than Stonehenge in England, 7500 years older than the pyramids in Egypt and 6500 years older than the first temples in Malta.**

The history of civilization starts with the transition from **nomadic** to settled life. Göbekli Tepe with its ruins covering an area of 80 decares are located on a distinct earthen mound on a crescent of land surrounding the ancient city of Harran at a distance of 30-40 kms from **Şanlıurfa.** It is considered among the most important **Neolithic Sites like Karahan Tepe, Sefer Tepe, Hamzan Tepe and Balıklıgöl**. The contemporary statue in Balikligol shows that **people around these settlements went to Göbekli Tepe to worship**.

It is of particular importance to note that Göbekli Tepe is not considered as a settlement. Rather, Göbekli Tepe, which dates back **12,000 years**, is a **pre-pottery Neolithic worship center**. The archeological excavations have demonstrated that **Göbekli Tepe is a Neolithic Site where ancient people gathered and worshipped**. It is not definite yet, but these people are thought to have buried the Göbekli Tepe sanctuary.

'Göbekli Tepe contradicts the theory that agriculture pushed people to turn to settled life and develop art and religion.'

These excavations prove **the most radical changes to human lifestyles** occurred in the Near East. These changes indicate that there was **a hunter/gatherer society that transitioned into permanent settlements and were engaged with the taming, husbandry, and exploitation of animals for farming.**

“İNSANLIĞIN DOĞUŞU BURADA BAŞLADI!”

“Göbekli Tepe: The Birth of Civilization Has Started Here!”

Göbekli Tepe'nin ve Şanlıurfa'nın Konumu

Location of Göbekli Tepe and the City of Şanlıurfa

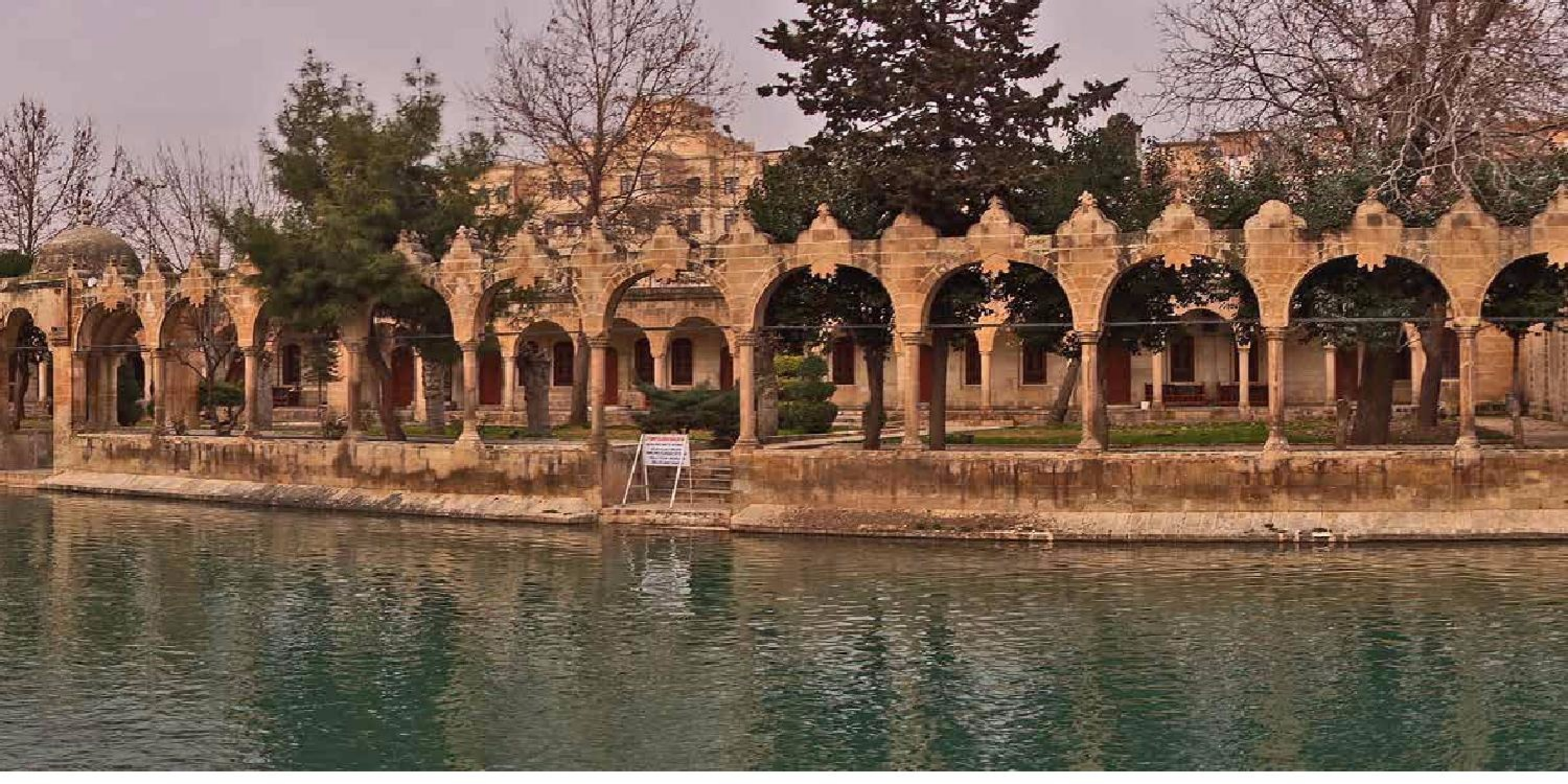

Şanlıurfa, Türkiye'nin Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde İpekyolu güzergâhındaki en eski yerleşim yerlerinden biridir. Tarihi gelişim sürecinde, üzerinde birçok bağımsız devlet ve beylik kurulmuş, birçok bağımsız devlet ve beylik kurulmuş, birçok uygarlığa beşiklik etmiştir.

Tarımın ilk olarak yapıldığı, ilk üniversitenin kurulduğu, üç semavi dinin yeşermesine ev sahipliği yapan 'ateşin Hz. İbrahim'i yakmadığı', farklı kültür unsurlarının bir arada yaşadığı ve misafirperver insanların harmanladığı kadim bir şehirdir.

Şanlıurfa tarihi, Balıklıgöl'de, Nevali Çori'de, Göbekli Tepe'de ve bugüne kadar il genelinde yapılan arkeolojik kazıdan, elde edilen bulgulara göre, günümüzden 12.000 yıl öncesine kadar gitmektedir. Balıklıgöl çevresinde yapılan kazı çalışmalarında günümüzden 12.000 yıl öncesine ait insan boyutunda olan dünyanın en eski heykeli bulunmuştur.

Şanlıurfa tarihi süreç içerisinde birçok peygambere ev sahipliği yapmış bir şehir olarak 'Peygamberler Şehiri' adıyla anılmaktadır. Tarihsel birikimiyle birçok medeniyete beşiklik eden bu şehir din, dil, ırk, kültür ve medeniyetlerin buluştuğu, kaynaştığı, bir hoş görü şehri olmuştur. Şanlıurfa, dün olduğu gibi bugün de insanlıkla paylaşacak önemli değerleri bağrında taşımaktadır.

Kültür ve İnançlar Diyarı Şanlıurfa

Yeryüzünde önemli, özel ve kadim şehirler vardır. Bu şehirler geçmişten günümüze tarih, bilim, hukuk, inanç, kültür, sanat, edebiyat, medeniyet gibi insanlık kültürünün oluşumuna ve gelişmesine mekân olmuş önemli merkezlerdir.

Arkeolojik bulgulara göre Urfa, dünyanın en eski kenti, insanlık tarihinin başlangıcı, tüm insanlığın ortak ata yurdudur. Urfa taşı toprağı tarihle yoğurulan ve tarihin her döneminde mutlaka izi bulunan; il genelinde ortaya çıkan her arkeolojik bulguda tarihin yeniden yazılmasına vesile olup tarihe kaynaklık eden tarihin gelecekle buluştuğu kadim bir şehirdir.

Urfa, ilkel dinlerden, çok tanrılı ve tek tanrılı dinlere ait inançların ve bu inançlarla bağlantılı kültürlerin binlerce yıl yoğrulduğu, kaynaştığı tarihi bir kent olarak kültür ve inanç turizminde bir çok peygambere bağrından çıkarmış bir şehirdir.

ŞANLIURFA

Located in the Southeastern part of Turkey, Şanlıurfa is one of the oldest settlements along the Silk Road. Throughout history, Şanlıurfa has been home to many independent states and principalities. The city was the birthplace of many civilizations, as well.

Şanlıurfa is a city where the emergence of agriculture took place and the first university was established. Şanlıurfa hides the flames that did not burn the Prophet Abraham and the origins of the three Abrahamic religions. Different cultural elements have been merged and numerous societies were forged in the province of Şanlıurfa.

According to findings from excavations carried out in Balıklıgöl, Nevali Çori and Göbekli Tepe, the history of Şanlıurfa goes back approximately 12,000 years. As proof, a 12,000 year-old statue of a human figure (the oldest statue yet found) was unearthed here.

Since the province was home to both prophets and nation states throughout history, it is known internationally as "The Land of Prophets and Kings". Having hosted many civilizations throughout its long history, the city served as a melting pot of numerous religions, languages, races, cultures and civilizations. Today, the city is known as the city of tolerance and it still embraces the humanitarian values upon which it was originally founded.

Şanlıurfa: Land of Cultures and Faiths

It is said that there are important, special, and ancient places on Earth. These places proved to be important centers for the development of culture and evolution of human civilization together with the common attributes of history, science, law, faith, art, music and literature.

According to archaeological discoveries, Urfa is the oldest city of the world where the history of humanity began. The province is the homeland of all existing civilization. Urfa is an ancient city whose air is infused with history and bears the mark of each progressive step of human civilization. The archaeological discoveries show that the history of mankind was rewritten here many times and that this may well be the focal point for the unfolding of the history of the future.

Primitive religions based on Nature and animal worship, polytheistic, and ultimately monotheistic religions and cultures have encountered one another here for thousands of years. As the wellspring of the prophets, Urfa is a historically significant place where cultural and faith-based tourism are promoted.

Konum

Uygarlık kronolojisini altüst eden Göbekli Tepe, **Türkiye'nin Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde** bulunan **Şanlıurfa** İli'nin 17 km doğusunda **Örencik Köyü**'nün 3 km kuzeydoğusunda, bir dağ sırasının **en yüksek tepesinde**, deniz seviyesinden yaklaşık 800 m yüksekte yer alıyor. Adını bölgede bulunan taş yatır mezardan (Ziyaret) almaktadır. Höyüğün üzerinden kuzey ve doğuya bakıldığında Toros Dağları ve Karacadağ´a kadar olan bölge, güneye bakıldığında ise Suriye´ye doğru uzanan Harran Ovası görünür. Batı´da ise Şanlıurfa ile Fırat Ovası arasında yer alan dağ sırası görünmektedir. Şanlıurfa'da özellikle Harran Ovası'nı 30-40 kilometrelik mesafelerle bir hilal şeklinde çevreleyen tepeler Neolitik Dönem'in en önemli yerleşimleridir.

Göbekli Tepe, UNESCO Dünya Mirası Geçici Listesi'ne alınmıştır.

Bu yerleşim yerlerinin neredeyse tamamı günümüzden **12.000** yıl öncesine aittir. 80 dönümlük alana sahip olan ören yeri, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı'nca 2005 yılında **1. Derece arkeolojik sit alanı** ilan edilmiştir.

Dünyanın en eski **''tapınak merkezi''** olduğu belirtilen Göbekli Tepe de, UNESCO **Dünya Mirası Geçici Listesi'ne** alınmıştır.

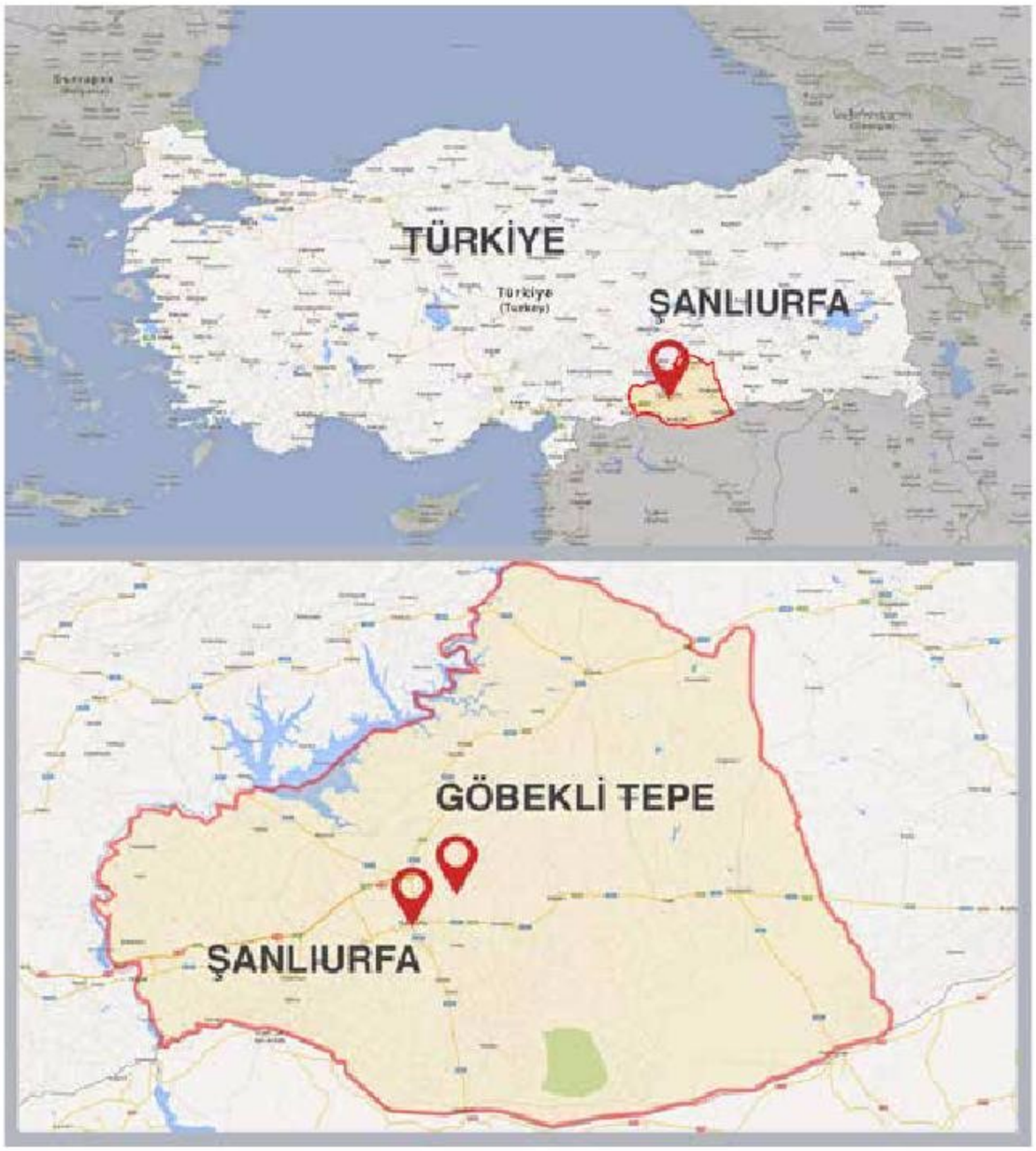

Şanlıurfa

Aerial view of the main excavation area (©DAI, Photo E. Kücük).

Location

Göbekli Tepe, that has turned the chronology of civilization upside down, is located **at the top of a mountain ridge in the Southeastern Anatolia Region of Turkey**. It lies 17 km east from the town of **Şanlıurfa**, 3 km northeast of Örencik Village. It is situated 800 m above sea level. Göbekli Tepe takes its name from the Tomb of the Saint (Ziyaret). To the north and east of the mound lie the Taurus Mountains and Karacadağ, and to the south lies the Harran Plain. The mountain ridge between Şanlıurfa and the Fırat Plain is visible from the west of the Göbekli Tepe mound. Göbekli Tepe, Karahan Tepe, Sefer Tepe, Hamzan Tepe and Balıklıgöl are all located on a crescent shaped expanse surrounding the antique city of Harran at a distance of 30-40 kms from Şanlıurfa. They are the most important Neolithic settlements ever identified by archeologists.

Göbekli Tepe was added to **UNESCO's World Heritage Temporary List.**

Almost all these settlements date back to **12.000** years. In 2005, the Göbekli Tepe ruins which cover an area of 80 decares was declared a first-degree protected site by the Turkish Ministry of Culture and Tourism.

Considered the **oldest temple**, Göbekli Tepe was added to **UNESCO's World Heritage Temporary List.**

“DÜNYANIN İLK TAPINAĞI **GÖBEKLİ TEPE!** ”

“Göbekli Tepe: The World’s First Temple!”

Göbekli Tepe'nin Keşfi

Exploration of Göbekli Tepe

Keşif

Göbekli Tepe, ilk kez **1983** yılında tarlasını karasabanla sürerken bulduğu oymalı taşı müzeye götüren bir çiftçi sayesinde fark edilmiştir. Daha önce 1963 yılında **İstanbul ve Chicago üniversitelerinin** işbirliği ile hazırlanan "Güneydoğu Anadolu Bölgesi Araştırma Projesi" çerçevesinde gerçekleştirilen yüzey araştırmalarında, İstanbul Üniversitesi'nden Prehistorya Bölüm Başkanı **Prof. Dr. Halet Çambel** ve Chicago Üniversitesi'nden **Prof. Dr. Robert Braidwood** tarafından keşfedilmiştir. Ayrıca 1980 yılında **Peter Benedict'in** "Güneydoğu Anadolu'da Anket Çalışması" makalesinde bahsedilmiş, ama önemi anlaşılmamıştır. 1995 yılında **Şanlıurfa Müze Müdürlüğü** başkanlığında ve **Alman Arkeoloji Enstitüsü**'nden Arkeolog Harald Hauptmann'ın danışmanlığında yüzey araştırmaları yapılmış ve 1996 yılından 2006 yılına kadar Şanlıurfa Müze Müdürlüğü başkanlığında ve Alman Arkeoloji Enstitüsü'nden Arkeolog **Prof. Dr. Klaus Schmidt** danışmanlığında kazı çalışmaları sürdürülmüştür. Göbekli Tepe'deki kazı çalışmaları 2007 yılından itibaren Bakanlar Kurulu kararı ile Alman Arkeoloji Enstitüsü'nden Arkeolog Klaus Schmidt başkanlığında yürütülmektedir.

Copyright © Deutsches Archäologisches Institut

Copyright © Deutsches Archäologisches Institut

Copyright © Deutsches Archäologisches Institut

Süren kazılar hala heyecan verici...

Göbekli Tepe'de yaklaşık 5 bin metrekarelik alanda yapılan jeomanyetik ve georadar taramalarda çapları 8 ile 30 metreye varan daire biçimli **20 adet tapınma amaçlı kullanılan alan** tespit edilmiş, bunlardan ancak **6 yapı** katı bugüne kadar ortaya çıkarılabilmiştir.

Exploration

1983; a year of discovery. While plowing his fields, a farmer found an object carved out of stone and informed the Şanlıurfa Museum. This ultimately led to the discovery of Göbekli Tepe by **Prof. Dr. Halet Çambel**, head of the Prehistory Department at **Istanbul University** and **Prof. Dr. Robert Braidwood** of the **University of Chicago** during the surface surveys performed as a part of a Joint Project titled "Prehistoric Research in Southeastern Anatolia" (1963). This work was first mentioned in print in **Peter Benedict**'s article "Survey Work in Southeastern Anatolia" (1980), but its full importance unfortunately was not recognized at the time. Surface surveys were conducted under the supervision of the **Şanlıurfa Museum Directorate** and with the consultancy of Harald Hauptmann, an archaeologist at the **German Archaeology Institute (DAI)** in 1995. Actual excavations were carried out under the supervision of the Şanlıurfa Museum Directorate and with the consultancy of **Prof. Dr. Klaus Schmidt**, an archaeologist From the German Archaeology Institute between 1996-2006. Since 2007, German archaeologist Klaus Schmidt has been conducting the excavation thanks to a decree by Turkish government.

Copyright © Deutsches Archäologisches Institut

The ongoing excavations in Göbekli Tepe are exciting...

The geomagnetic and geo-radar surveys made in a five-thousand-square meter area in Göbekli Tepe revealed 20 circular enclosures (with diameters between 8 and 30 meters), 6 of which have thus far been unearthed.

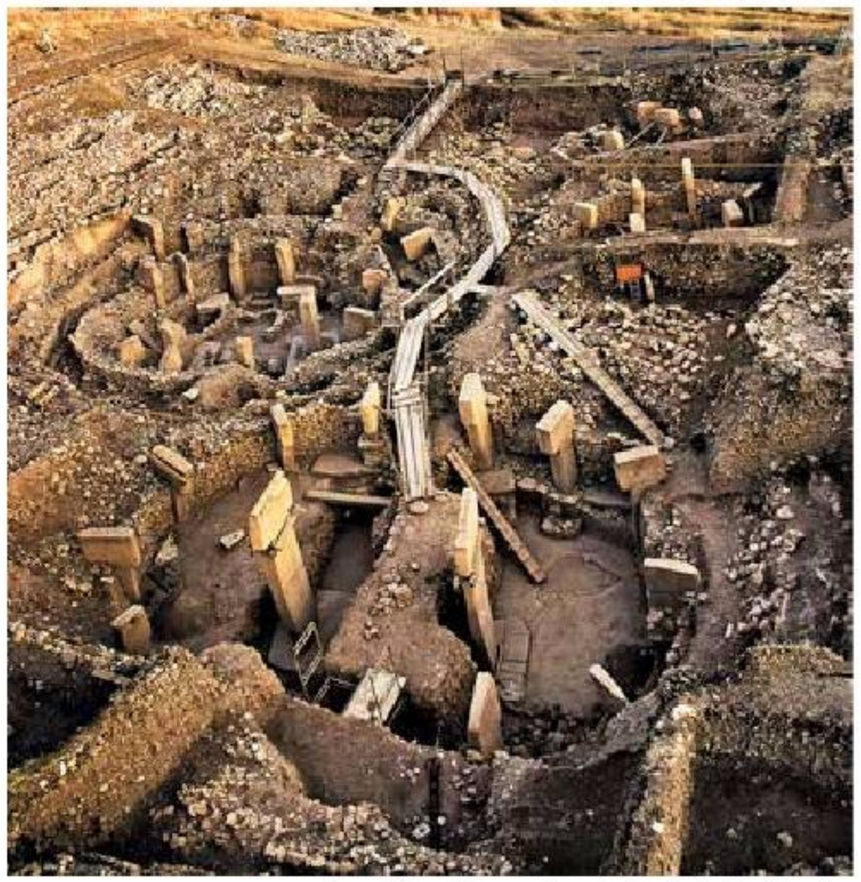

Copyright © Deutsches Archäologisches Institut

Prof. Dr. Klaus Schmidt

Kazı Başkanı /
Excavation Crew Chief

Uzmanlara Göre Göbekli Tepe

Göbekli Tepe Kazı Başkanı Schmidt, ***"Önce tapınak geldi, şehir sonradan geldi"*** demiş ve bu sözüyle **erken medeniyet tarihine yeni bir açılım** getirmiştir.

Klaus Schmidt, *"Avcı-toplayıcı toplumlara ait eş zamanlı olarak kurulan birçok yerleşim birimi var. Göbekli Tepe, bu yerleşimlerde yaşayan insanlar için bir ibadet yeriydi."* dedi.

Schmidt'e göre, bu tapınağı yapanlar yeryüzünde ilk kez *"evren nedir, biz neden buradayız"* sorusunu kendilerine soran kişilerdi.

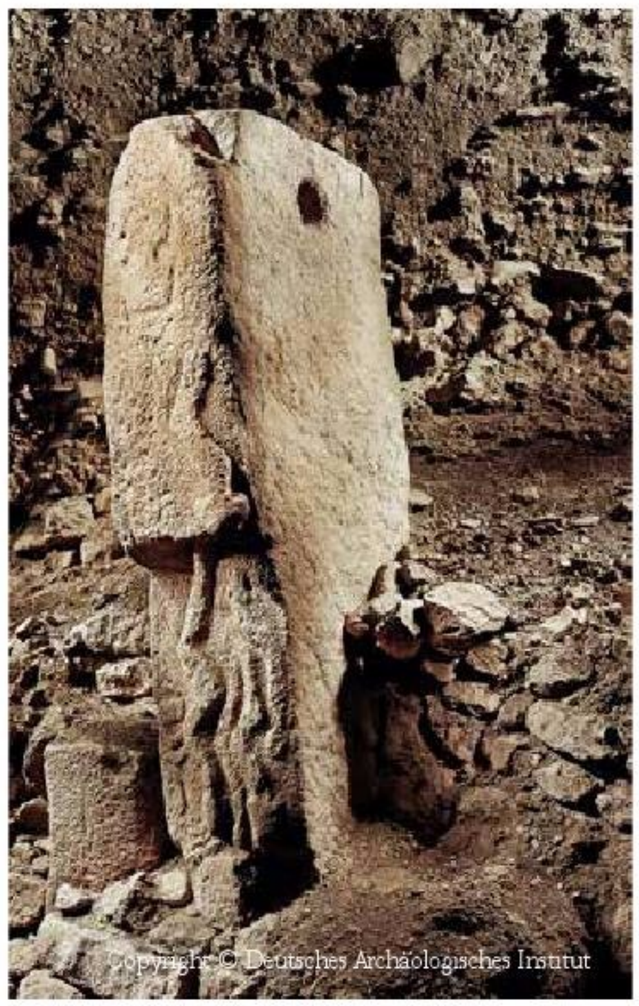

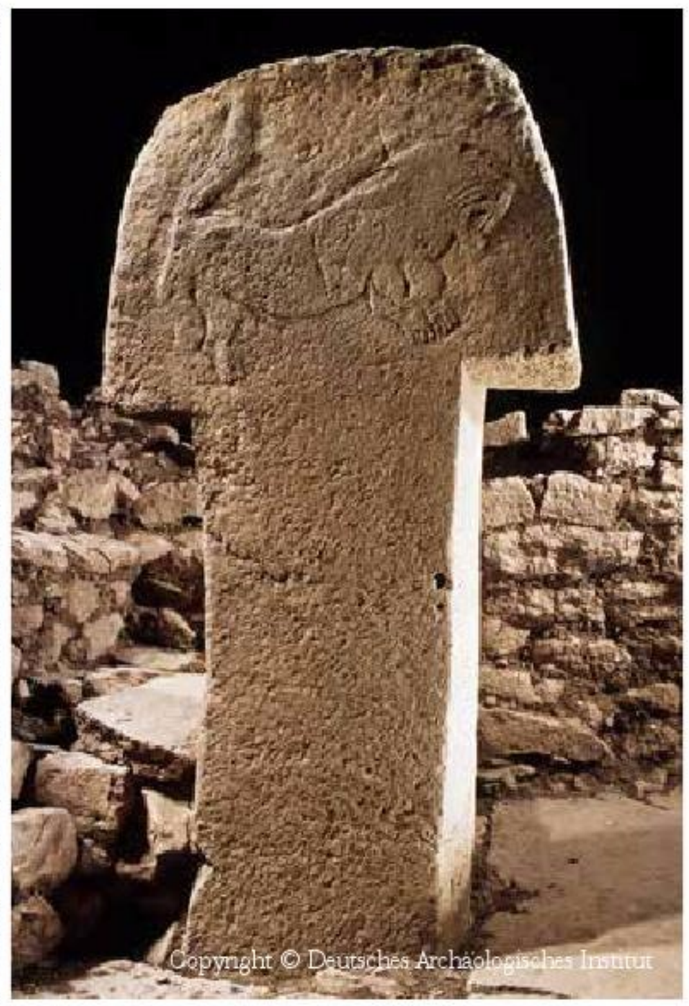

Göbekli Tepe According to Experts

Renowned archeologist Klaus Schmidt says "***First came the temple, then the city***" stressing the significance of the early history of civilization.

Schmidt states, "***There were many contemporary settlements of hunter-gatherer societies. Göbekli Tepe was a worship center for those people***".

According to Schmidt, those who built the temple were the first ones who had asked: "*What is the universe? Why are we here?*"

Prof. Dr. Bekir Karlığa

Uzmanlara Göre Göbekli Tepe

Medeniyetler İttifakı
Eşgüdüm Komitesi Başkanı /
Chairman of the Coordination Committee
of the Alliance of Civilizations

Medeniyetler İttifakı Eşgüdüm Komitesi Başkanı ve Başbakanlık Başmüşaviri **Prof. Dr. Bekir Karlığa:**

Medeniyetin doğuşundan önce insanoğlu **göçebe bir hayat** sürüyordu. Bu göçebe insanoğlu **Mezopotamya**'ya gelerek buranın faunasından etkilenmiş ve bu avcı toplayıcı topluluklar buraya yerleşmiştir. **Yerleşik hayata geçen bu topluluklar** bir taraftan tarımla ve hayvanların evcilleştirilmesiyle uğraşırken bir yandan da doğal bir tepe olmayan Göbekli Tepe üzerine **muhteşem anıtlar** dikmişlerdir. Bu yapılar, **insanoğlunun yerleşik hayata geçtiğini gösteren delillerdir.** Ayrıca Göbekli Tepe ile aynı zamana denk gelen Çatalhöyük'te taştan ve obsidiyen taşından yapılma **tarım aletlerine** rastlanmaktadır. Bunlar buğdayı öğütmek için kullanılan taş tarım aletleri, obsidiyen taşından orak, kama ve avcı aletleridir.

Tarımla birlikte yerleşik hayata geçen insanoğlu **büyük gruplar** halinde yaşamaya başladı ve **medeniyetin ilk formunu** da oluşturmuş oldu. İnsanoğlu tarihindeki bu büyük gelişme, verimli topraklar olan doğuda Mezopotamya ve batıda Akdeniz'e doğru genişledi. Oradan da M.Ö. 5.000 yılına kadar çiftçilik ve yerleşik hayata geçiş Avrupa'ya kadar gelip batı sınırına kadar dayandı.

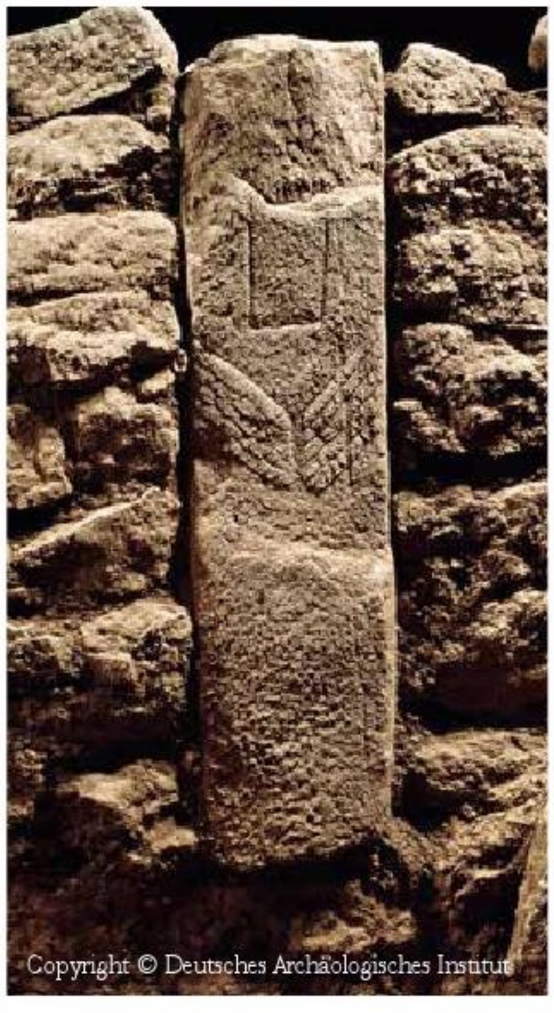

Copyright © Deutsches Archäologisches Institut

Copyright © Deutsches Archäologisches Institut

Yerleşik hayata geçiş yapan insanoğlu **korku ve sığınma dürtüsüyle inanç kavramına da** yönelmiş ve Göbekli Tepe'de o zamanın mimari tekniklerinin ötesinde **mabet** olarak tanımlayabileceğimiz muhteşem yapılar inşaa etmişlerdir. Böylelikle Doğu'nun büyük nehirleri boyunca bu zengin ve verimli topraklarda **medeniyet ile birlikte inanç da doğmuş oldu.**

"Doğu'dan Batı'ya bakacak olursak Mezopotamya'da Dicle ve Fırat havzalarını medeniyetin beşiği olarak görebiliriz", diyen Prof. Bekir Karlığa'nın, bu sözü bu görüşü destekler niteliktedir.

Göbekli Tepe According to Experts

Chairman of the Coordination Committee of the Alliance of Civilizations and chief advisor to the Prime Minister **Prof. Dr. Bekir Karlığa** states:

Before the birth of civilizations, people were leading a **nomadic** life. These nomads came to **Mesopotamia**, were positively impacted by its abundant fauna and decided to **settle down**." They were originally hunters and gatherers, but later established permanent communities and engaged in farming and domesticating animals. They were also busy with building the enclosures in Göbekli Tepe. **These permanent edifices evidence that those people had committed themselves to a settled life**. Agricultural tools made of stone and obsidian were found in contemporary Çatalhöyük. Wheat grinding tools, obsidian fish hooks and hunting weapons, as well as implements used for agricultural activities were found by archeologists working the site. The people around Göbekli Tepe started to live in larger groups. They began to farm and live together. Thus, **the first civilization** came into being. These developments spread across Mesopotamia, the Western Mediterranean region, and finally to Europe. Farming and the concomitant transition to settled life continued to extend Westward, until it reached Europe by B.C. 5000.

By turning to settled life, ancient people were channelized into **the concept of faith because of the primal requirements for security and shelter**. They built magnificent structures, using architectural techniques far beyond what had theretofore existed. **Civilization and religion came into being** in a rich and fertile land fed by long rivers in the East.

Prof. Dr. Bekir Karlığa supports the view that **looking from East to West, we can say that the Tigris and Euphrates Basins in Mesopotamia were indisputably the cradle of civilization**.

“DÜNYANIN BİLİNEN **EN ESKİ VE BÜYÜK TAPINAĞI**!”

“World’s Known Oldest and Largest Temple!”

Neolitik Dönem

Neolithic Period

Neolitik Dönem

Göbekli Tepe yerleşiminin özelliğini anlamak için öncelikle **Neolitik** Dönem hakkında bilgi vermek gerekir.

Neolitik Dönem, Paleolitik ve Mezolitik dönemlerden sonra gelir. Neolitik **"Yenitaş"** anlamına gelmektedir. Bu döneme **"Cilalı Taş Devri"** de denir. İnsanoğlu ilk kez, Neolitik Dönem'de doğa ile olan ilişkisini kendi lehine çevirerek, **avcılık ve toplayıcılık ile birlikte tarıma** da yönelmiştir. Yabani şekilde yetişen **buğday, arpa, mercimek** türü ürünleri deneme yanılma yoluyla ekmeye başlayan insanoğlu, zamanla en iyi ürünü bulmuştur. Yine bu dönemde **hayvanların evcilleştirilmesi** gerçekleşmiş, **ilk dini ve sivil mimari örnekleri** ortaya çıkmaya başlamıştır.

Göbekli Tepe'de yapılan kazılarda, yerleşik yaşama geçişle ilgili mevcut bilgileri alt üst edecek buluntular ortaya çıkmıştır. Dünyada kabul gören arkeolojik görüşe göre insanoğlunun avcı ve toplayıcı yaşam biçiminden yerleşik hayata geçmesindeki en önemli faktör açlık korkusu ve korunma içgüdüsüdür. Ancak Göbekli Tepe bu tabuyu yıkar. Zira yapıldığı dönem göz önüne alındığında, **yerleşik yaşama geçişte dinsel inanışların da etkisinin** olabileceğini ispatlar.

Neolithic Period

To understand the characteristics of Göbekli Tepe settlement, one must have an appreciation of the **Neolithic** Period.

The Neolithic Period succeeded the Palaeolithic and Mesolithic Periods. Neolithic means "**New Stone**". Humans took advantage of their relationship with nature for the first time during this period. They engaged in **farming, supplemented by hunting and gathering**. People started to plant **wheat, barley and lentil**s and found the best-suited crops for their environment by simple trial and error. They learned to **domesticate animal**s, performed **the first religious rituals and produced the first examples of civil architecture**.

The artifacts and archeological remains in Göbekli Tepe shattered the previously held views on settled life. In the widely accepted archaeological view, as well as that espoused in 1943 in Maslow's Hierarchy of Needs, the strongest motivators for Mankind's transition from hunting-gathering to settled life are related to physiological/survival requirements and safety-related needs (fear of hunger and the instinct for self-preservation). However, Göbekli Tepe has added a new and perhaps immeasurable dimension. **Religious beliefs have now been proven to dramatically affect the transition from nomadic to settled life**.

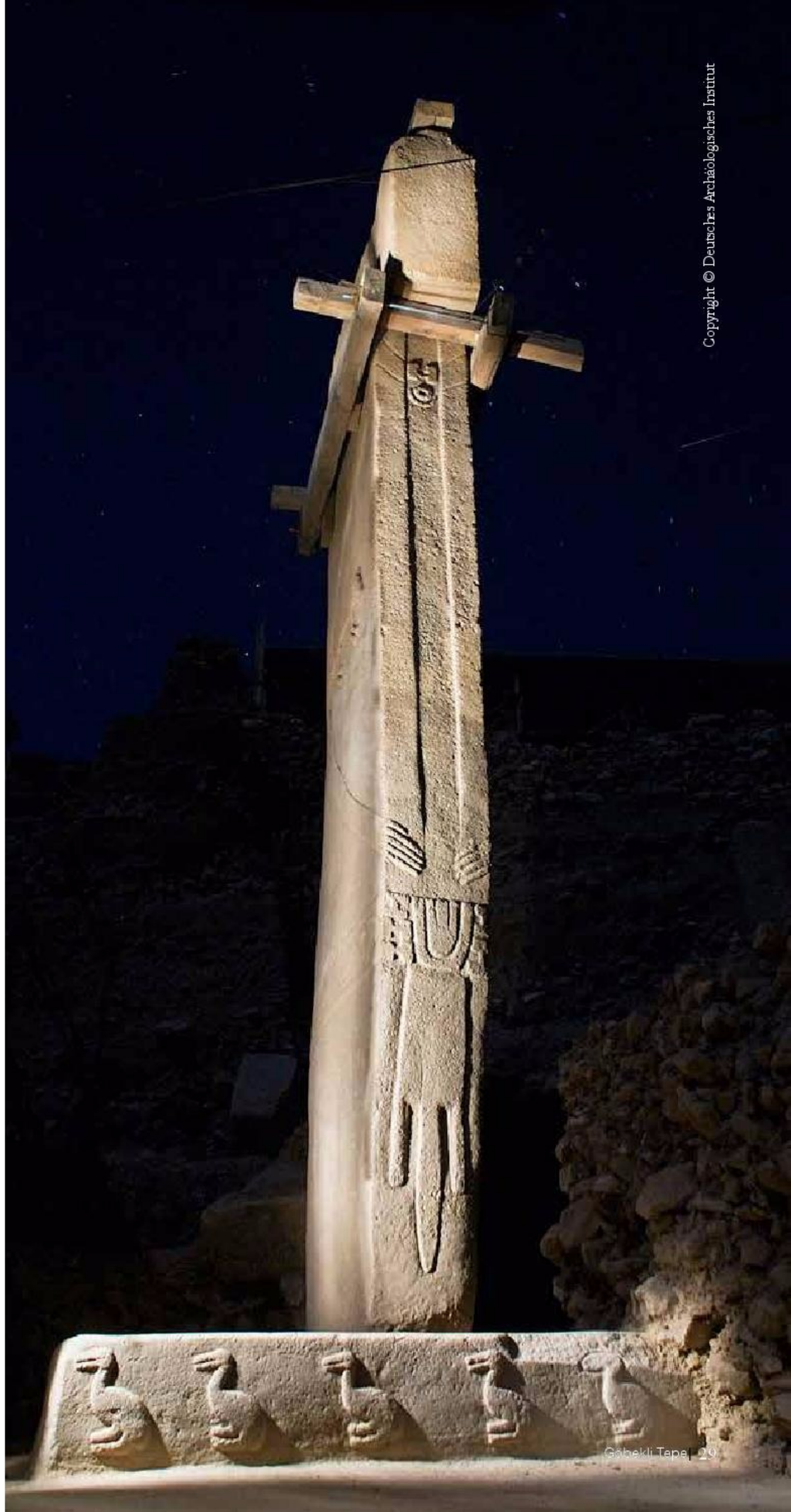

Copyright © Deutsches Archäologisches Institut

Türkiye'de Neolitik Çağ

Göbekli Tepe ve Türkiye'nin Benzersiz Uygarlık Dönemi Neolitik Çağ Üzerine

---

Türkiye'de Neolitik Dönem yayın projesinin editörlerinden Nezih Başgelen:

"Ders kitaplarından **'Cilalı Taş Dönemi'** olarak bildiğimiz, arkeoloji literatüründe ise **'Neolitik'** olarak tanımlanan dönem, insanoğlunun **avcılık ve toplayıcılığa dayalı gezginci** bir yaşamdan, genelde **üretime dayalı yerleşik yaşama geçtiği** kabul edilen kültür tarihinin en önemli aşamalarından birini oluşturan süreçtir. Bu dönem, içinde gelişen **mimari, sanat ve zanaatlar, uzmanlaşma, toplumsal örgütlenme** gibi birçok 'olgu' ile her şeyin değiştiği ve yeni bir düzenin kurulduğu, birçok yeni buluşun sınanarak ortaya çıktığı, heyecan verici bir uygarlık sürecidir."

"Yapılan son kazı ve araştırmalar, **ülkemizdeki Neolitik uygarlıklarının**, Neolitik Çağ'ın tanımını değiştirecek ölçüde **gelişkin ve kendine özgü karmaşık yapıda kültürleri** barındırdığını göstermiştir. Bu dönemdeki **Anadolu** yerleşmelerinin bir diğer önemi de, tarım, hayvancılık ve yerleşik köylere dayalı yaşam biçimini başka coğrafyalara ve özellikle **Avrupa'ya** aktarmasıdır. **Anadolu** özellikle **Güneydoğu Avrupa ve Akdeniz** havzasının 'Neolitikleşmesinde' önemli bir rol oynamıştır."

Her yıl değişen ve gelişen yapısıyla, özellikle son 20 yıl içinde büyük bir ivme kazanan **Anadolu Neolitik Çağ araştırmaları**, tüm **bilim dünyasını şaşırtan sonuçlar** vermiş ve vermeye devam etmektedir. Çanak Çömleksiz Neolitik Çağa tarihlenen, Urfa İli sınırları içindeki **Nevali Çori ve Göbekli Tepe'de** günışığına çıkartılan **görkemli sanat eserleri ve tapınaklar** Neolitik Çağ ile ilgili düşünülen pek çok bilgiyi altüst eden şaşırtıcı ve benzersiz bulgulardır.

Göbekli Tepe, Harran Ovası'na hakim konumuyla, bugüne kadar çok az bir bölümü kazılmış olmasına karşın avcı ve toplayıcı yaşam biçiminden, dini mekanların biçimlenmesi, tapınak mimarisinin ve sanatın doğuşu, tarım ve hayvancılığa geçiş sürecini anlamamıza önemli katkılar sağlayan **benzersiz bir tarih öncesi yerleşimdir.**

Türkiye'nin üzerinde yer aldığı coğrafya, uygarlık tarihinin her döneminde önemli bir rol oynamış, **sayısız eski uygarlık** burada yaşamış, dönemlerinden izler bırakmıştır. Özellikle son yıllarda yapılan araştırmalarda Neolitik Dönem açısından **Anadolu'nun insanlık tarihinde ayrıcalıklı bir yeri** olduğu görülmektedir. Günümüz dünyasının **uygarlık temelleri** Neolitik Dönem'de atılırken, bu oluşuma Türkiye coğrafyasındaki kültürlerin katkısının, öngörülenden çok daha fazla olduğu yeni kazıların sansasyonel sonuçları ile giderek çok daha iyi ortaya çıkmaktadır.

Neolithic Period in Turkey

On Göbekli Tepe and Neolithic Period- Matchless Civilization Age of Turkey

---

Nezih Başgelen, an editor in Neolithic Period publications project in Turkey:

"The Neolithic Period is a period of time when people turned from **hunting and gathering to an agriculturally-based life in permanent or semi-permanent settlements**. This period is an exciting civilization process in which all phenomena such as **architecture, art and handicraft, specialization and social organization** changed, a new order was established, and new inventions were developed by trial and error."

"The recent excavations show that the **Neolithic developed civilizations in our country** changed the definition of the Neolithic Period and **embodied unique and complicated cultures**. Another important aspect of Neolithic Anatolian settlements is that they carried the agriculture and livestock-based lifestyle to different geographical locations like Europe. Anatolia played a vital role in the 'Neolithization' of **Europe and Mediterranean** basins".

The Anatolian Neolithic Period research with their changing and developing structures has gained impetus over the last 20 years. It has been producing **astounding results for the whole scientific world**. **The unique works of art and temples** of the Pre-Pottery Neolithic Period in **Nevali Çori and Göbekli Tepe**, Şanlıurfa, have turned the understanding of the Neolithic Period upside down.

Despite the fact that only a small portion of Göbekli Tepe that dominates the landscape of Harran Plain has been unearthed, it is an **incomparable prehistoric settlement** when it comes to understanding a society which turned from hunting-gathering to agricultural and livestock activities along with designing and constructing religious spaces and temples.

"The geographical location of Turkey played an important role in each period of civilization, hosted **many ancient civilizations** and left numerous historical traces. Especially the recent research demonstrates that **Anatolia had a privileged place in the heart of human history** in the Neolithic Period. The Neolithic cultures within the geography of Turkey made a huge contribution to the **foundations of "today's modern world** (Neolithic Period)" and thanks to the sensational findings of new excavations, this contribution grows bigger and bigger.

“BUGÜNE KADAR BULUNAN EN ÖNEMLİ ARKEOLOJİK KEŞİF: **GÖBEKLİ TEPE**!”

“The Most Significant Archaeological Exploration in History: Göbekli Tepe!”

Göbekli Tepe'deki Buluntular

Remnants in Göbekli Tepe

Buluntular

Kazı Başkanı Prof. Dr. Klaus Schmidt başkanlığında bölgedeki kazı çalışmaları **her yıl nisan-mayıs ve eylül -ekim aylarında** başlıyor ve yaklaşık 10 hafta sürüyor.

Göbekli Tepe'nin en ilginç bulguları genelde üzeri hayvan betimleriyle süslenmiş "T" biçimli anıtsal dikilitaşlardan oluşan yapı kompleksleridir. Ortadaki bir çift karşılıklı dikilitaşın çevresindeki dikilitaşlar yuvarlak ya da oval biçimli kapalı mekânlar oluşturmaktadır. "T" ve "ters L" biçimli dikilitaşların insanları simgelediği düşünülmektedir.

Yapılan arkeolojik araştırmalar, **Göbekli Tepe Neolitik Tapınak Alanı'nın** dönem insanlarının belirli zamanlarda bir araya gelerek **ibadet** ettikleri bir yer olduğunu göstermiştir. Kesin olmamakla beraber tapınağın bizzat onu kullananlar tarafından gömüldüğü de öngörülmektedir. Prof. Dr. Klaus Schmidt, ***"Önce tapınak geldi, şehir sonradan geldi"*** sözüyle bu görüşü desteklemektedir.

Copyright © Deutsches Archäologisches Institut

Remnants

The excavation crew chief, Prof. Dr. Klaus Schmidt, leads the excavation work in **april-may and september -october every year**, which continues for almost 10 weeks.

The most interesting findings in Göbekli Tepe are the T-shaped monumental pillars with reliefs of animals, some carved in great detail and with artistic sophistication. The central pillars standing in parallel to each other are surrounded by additional pillars, building a circular or oval-shaped indoor temple. The T-shaped and 'reversed L' pillars are thought to symbolize humans.

The archaeological research show that **Göbekli Tepe is a Neolithic Site** where ancient people gathered to **worship** their respective deities. It is not definite yet, but these people are thought to have buried the **Göbekli Tepe Sanctuary**. Schmidt agrees, saying "***First came the temple, then came the city***".

Copyright © Deutsches Archäologisches Institut

“İNSANLIK TARİHİNİ **GÖBEKLİ TEPE** DEĞİŞTİRİYOR!”

“Göbekli Tepe Changes
the History of Civilization!”

Göbekli Tepe Kazısı Hakkında

About Excavations in Göbekli Tepe

Kazı Hakkında

Göbekli Tepe üzerinde yapılan jeomanyetik ve georadar taramalarda **çapları 20 ile 30 metreye** varan daire biçimli **20 adet tapınma amaçlı kullanılan alan** tespit edilmiş, bunlardan ancak **6 yapı** katı bugüne kadar ortaya çıkarılabilmiştir. Yapılan arkeolojik kazılar, Göbekli Tepe'nin olağandışı buluntuları ile **dinsel/kutsal bir buluşma merkezi** olduğu kanısını uyandırmaktadır.

Göbekli Tepe'deki tapınakların yapılış biçiminde ortak bir özellik göze çarpmaktadır. Duvarlarının kalınlığı 1.4 metre olan **12 metre boyundaki 'T' biçiminde sütunlar** ile çevrilmiş bu tapınakların merkezinde **iki 'T' biçiminde sütun karşılıklı** olarak yer alır. Arkeologlar boyları **3 ile 6 metre** arasında değişen bu 'T' biçimindeki sütunların stilize edilmiş **insan tasvirleri** olduğunu düşünmektedirler. Bunun sebebi 'T' biçimindeki sütunlarda görülen **kol ve el tasvirleridir.** Ayrıca bu sütunlar üzerine işlenmiş **hayvan tasvirleri ve soyut semboller** bulunmaktadır.

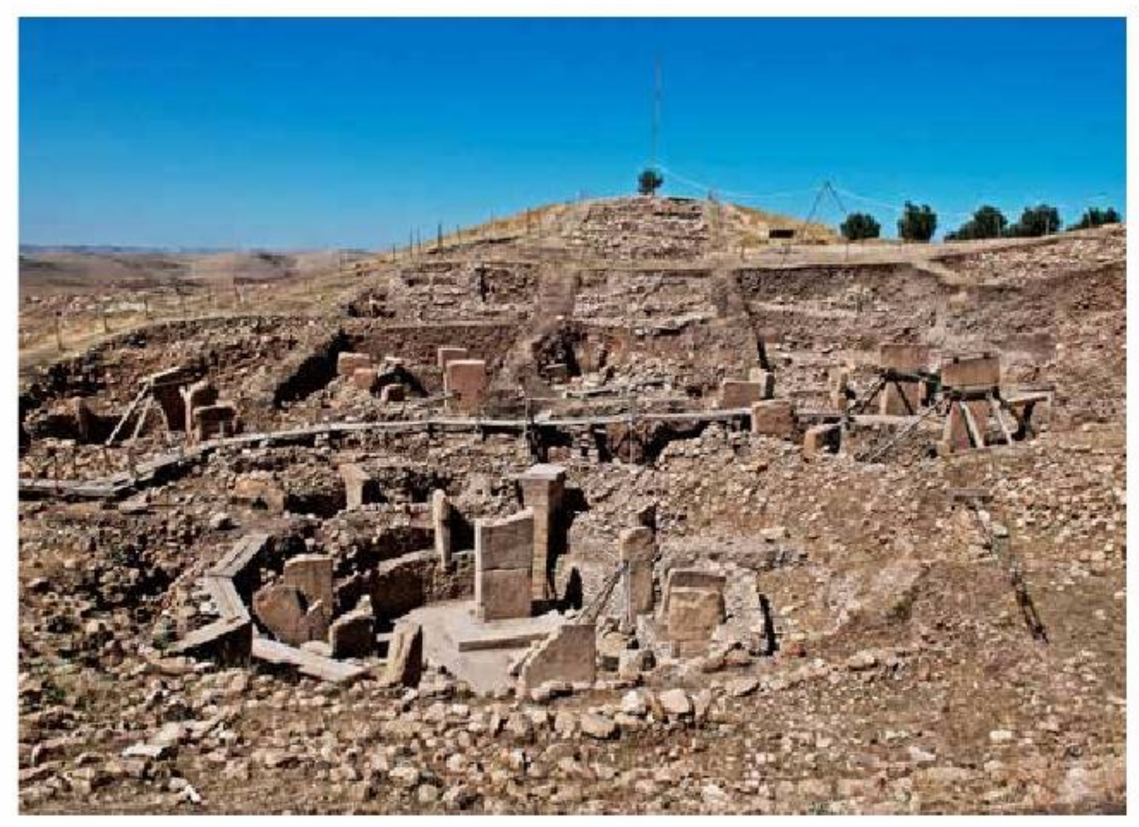

Copyright © Deutsches Archäologisches Institut

About Excavation

The geomagnetic and geo-radar surveys performed in a five-thousand-meter-square area in Göbekli Tepe revealed **20 circular enclosures (with diameters ranging from 20 to 30 meters)** to worship, 6 of which have been unearthed to date. The excavations give the impression that Göbekli Tepe with its extraordinary artifacts and features is **a religious/sacred meeting place**. A common characteristic of the temples in Göbekli Tepe catches the visitor's eye. In the centers of the temples are **parallel T-shaped pillars whose walls are 12 meters in height and 1.4 meters in thickness**. Archaeologists think that these T-shaped pillars with a height of **3 to 6 meters** are stylized human figures because of **the arm and hand figure carvings**. Furthermore, **animal figures and abstract symbols** are depicted in the pillars.

Copyright © Deutsches Archäologisches Institut

“İNSANLIK TARİHİNİN BİLİNMEYENİ”

“The Unknown History of Humankind”

Göbekli Tepe
Dilek Ağacı
Göbekli Tepe Wishing Tree

Dilek Ağacı

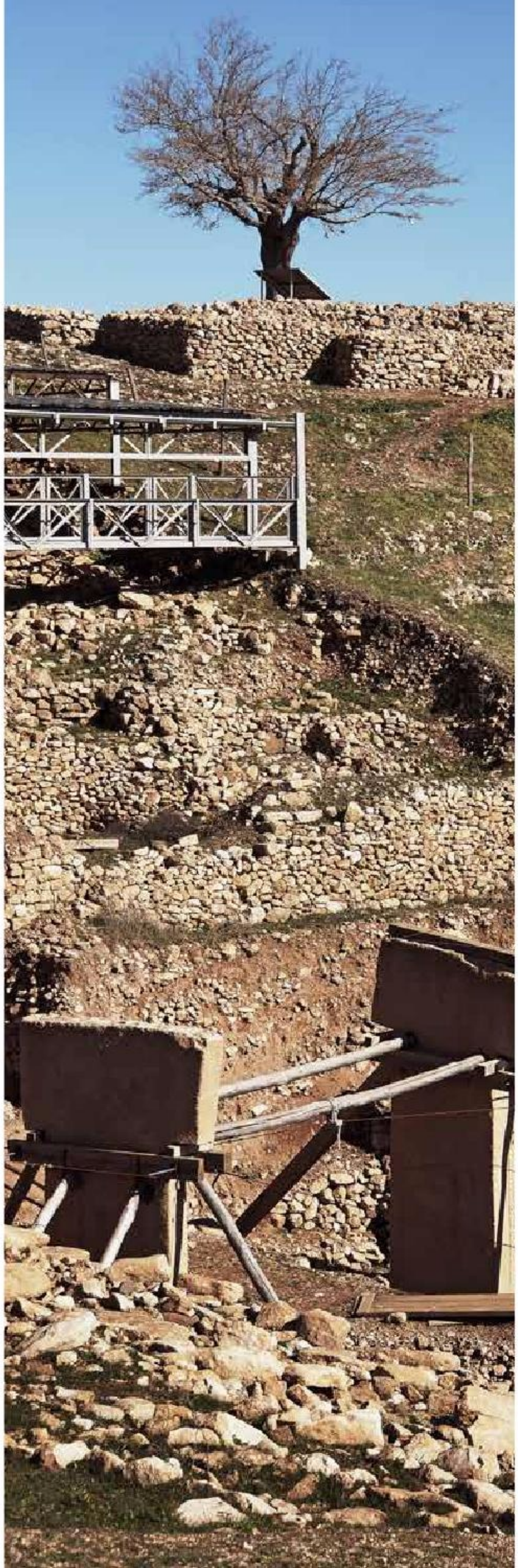

Göbekli Tepe doğal bir tepe değildir. Dümdüz kireçtaşı platosunda yükselen insan eliyle yapılmış **devasa bir tepedir.** Bu tepe üzerinde tek başına duran yalnız, zamana tanıklık etmiş **yaşlı bir karadut ağacı** vardır. Bu karadut ağacını yöre halkı **Dilek Ağacı** olarak adlandırır.

Onlar için bu tepe bir **ziyaret**, bir **hac bölgesi** gibidir. Bu ağacı yöre halkı ziyaret edip dallarına dileklerini söyleyip kumaş parçaları asarlar. Ayrıca burada isimsiz mezarlar bulunmaktadır. Taş mezarlar nedeniyle bu tepeye yöre halkı tarafından "Ziyaret" adı verilmiştir.

Wishing Tree

Göbekli Tepe is an **artificially formed hill** on a flat limestone plateau. There is an **old black mulberry tree** standing alone; a silent witness to human history. Local people call it the **Wishing Tree.**

The hill is like a place of **pilgrimage** for them. The local people visit the tree, tie a fabric and make a wish. There are nameless graves around. Due to a stone saint tomb, this place is referred as 'Ziyaret'.

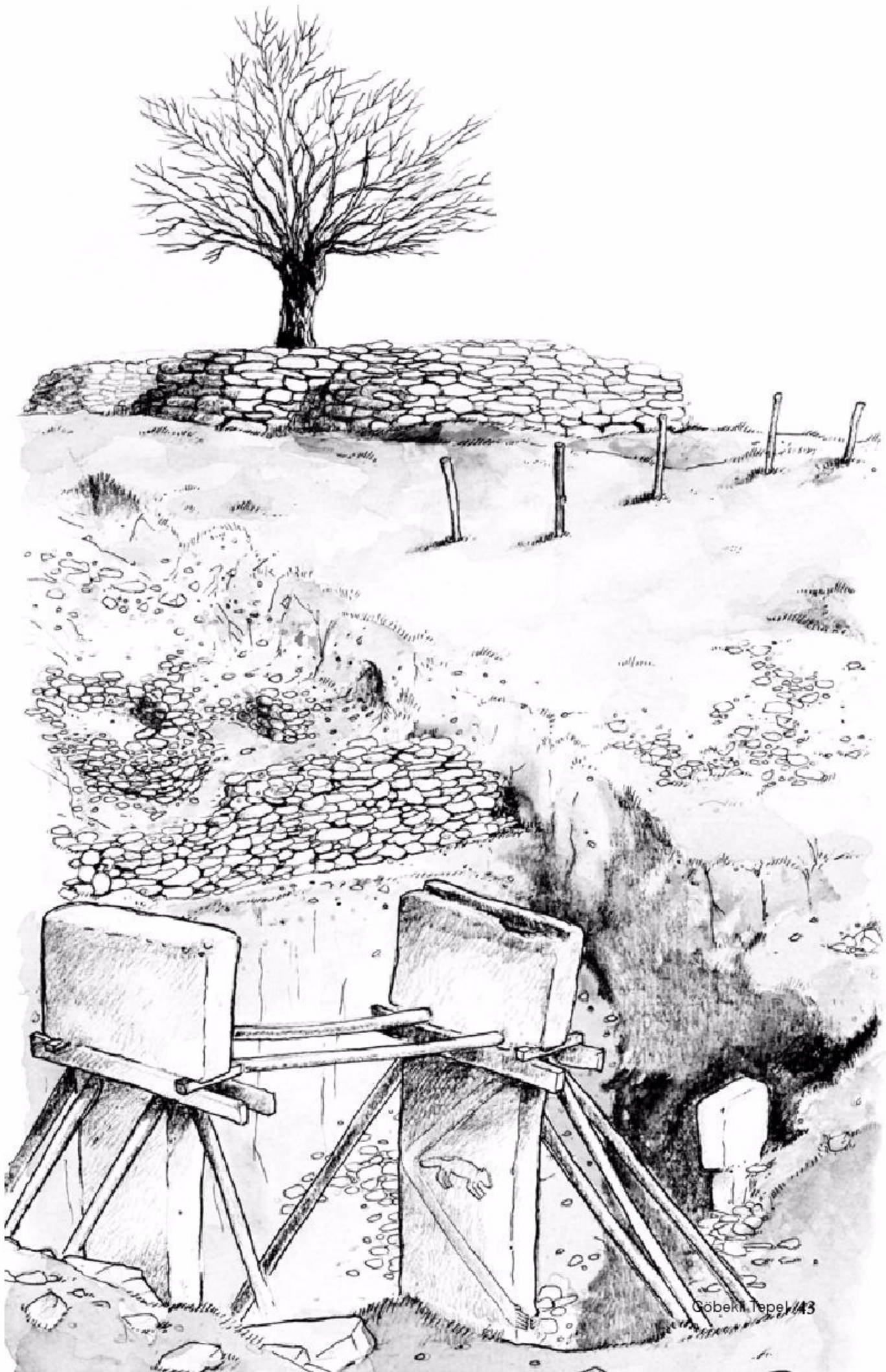

Sütun üzerine işlenmiş yaban domuzu kabartmasının hemen yanında bulunan yaban domuzu heykeli.

Sculpture of a boar, found immediately next to the relief of a boar on a Pillar.

Sergi

Göbekli Tepe'deki steller ('T' şeklindeki dikilitaşlar) üzerinde bulunan **kabartmalı yabani hayvan ve bitki figürleri** dünyada **heykeltıraşlık ve plastik sanatlarının ilk örneği** olarak kabul edilmektedir. Yani **günümüz resim sanatının taşa kazınarak yapıldığı en eski resimler** Göbekli Tepe'de yapılan resimlerdir.

Göbekli Tepe'de bulunan hayvan figürlerini taş dokulu seramiklere uygulanan özel UV baskı teknolojisi ile kabartmalı basarak görsel bir şölen yaratan sergi hazırladık.

Exhibition

Reliefs of wild animals and plants carved on T-shaped pillars are considered to be the **first examples of sculpture and bas relief arts**. The Göbekli Tepe depictions are the **oldest examples of the art of "rock drawing"**.

We have prepared an exhibition which provides a visual feast for the visitors. In this exhibition, the animal figures in Göbekli Tepe, which were embossed through UV printing technology, are put on display.

Bu heykel, alt konik parçasıyla birlikte yapı duvarına monte edilmiştir.
This sculpture was fixed into the walls of an enclosure with its conical lower part.

Sütun üzerine işlenmiş yaban domuzu kabartmasının hemen yanında bulunan yaban domuzu heykeli.

Sculpture of a boar, found immediately next to the relief of a boar on a Pillar.

Bu heykel, tepenin batı şeridinde bulunmuştur.

This sculpture was found at a workshop at the western fringe of the hill.

Çakmaktaşından yapılmış yaban domuzu heykeli.

Sculpture of a boar made of flint.

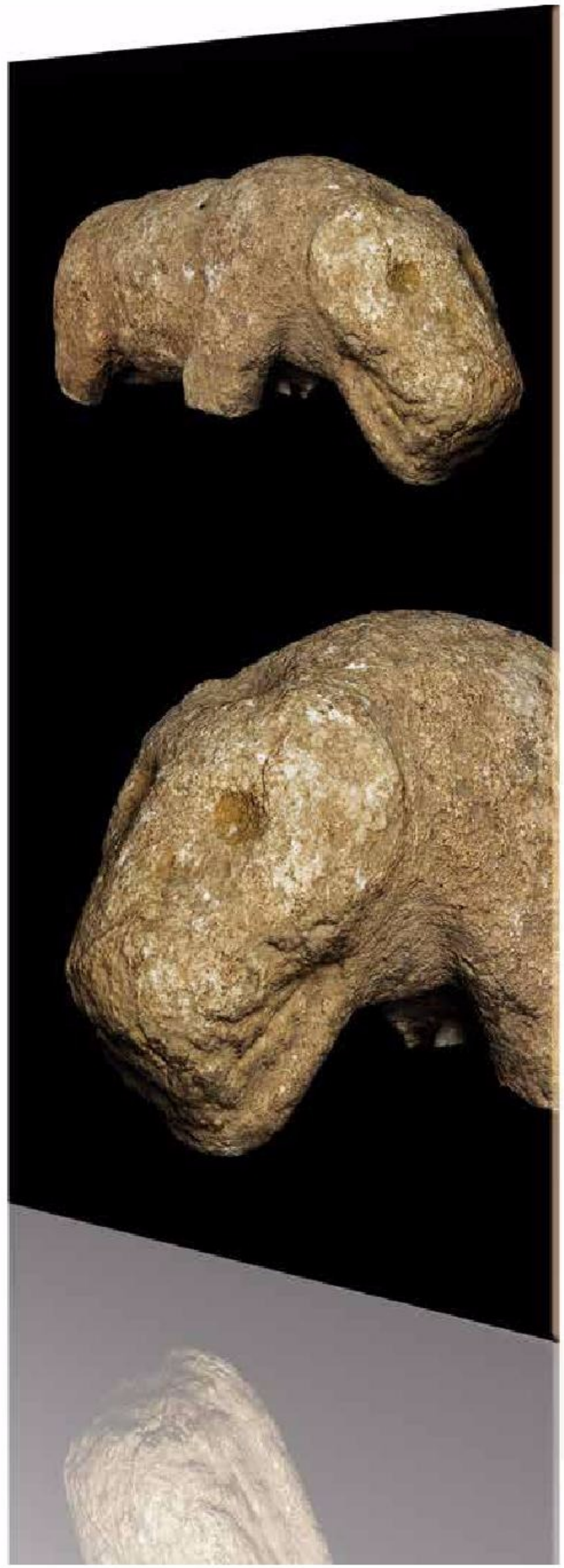

Yırtıcı hayvan heykelleriden diğer bir örnek.

Another example of the predator-type sculptures.

Göbekli Tepe'de yürütülen ilk saha çalışmasının ilk gününde bulunan ve akrebe benzeyen hayvan kabartması.

This high relief of a reptile-like animal was found already on the first day of the ground survey during the first field campaign at Göbekli Tepe.

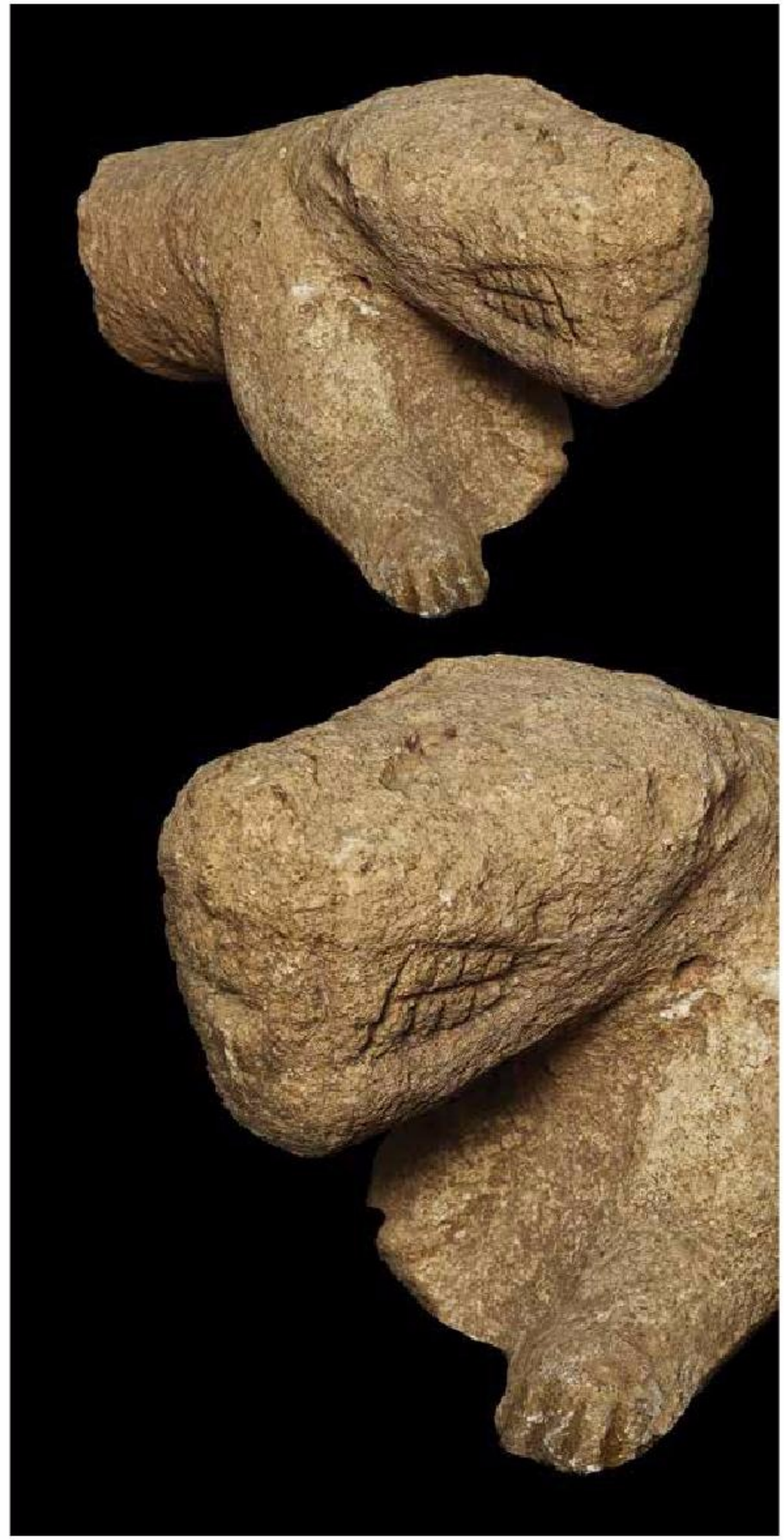

Bir "dişli" yırtıcı kuş daha. Göbekli Tepe yaygın görülen tasvirlerden birini ortaya koyuyor.

Raptors with bared teeth are a common type of depiction at Göbekli Tepe.

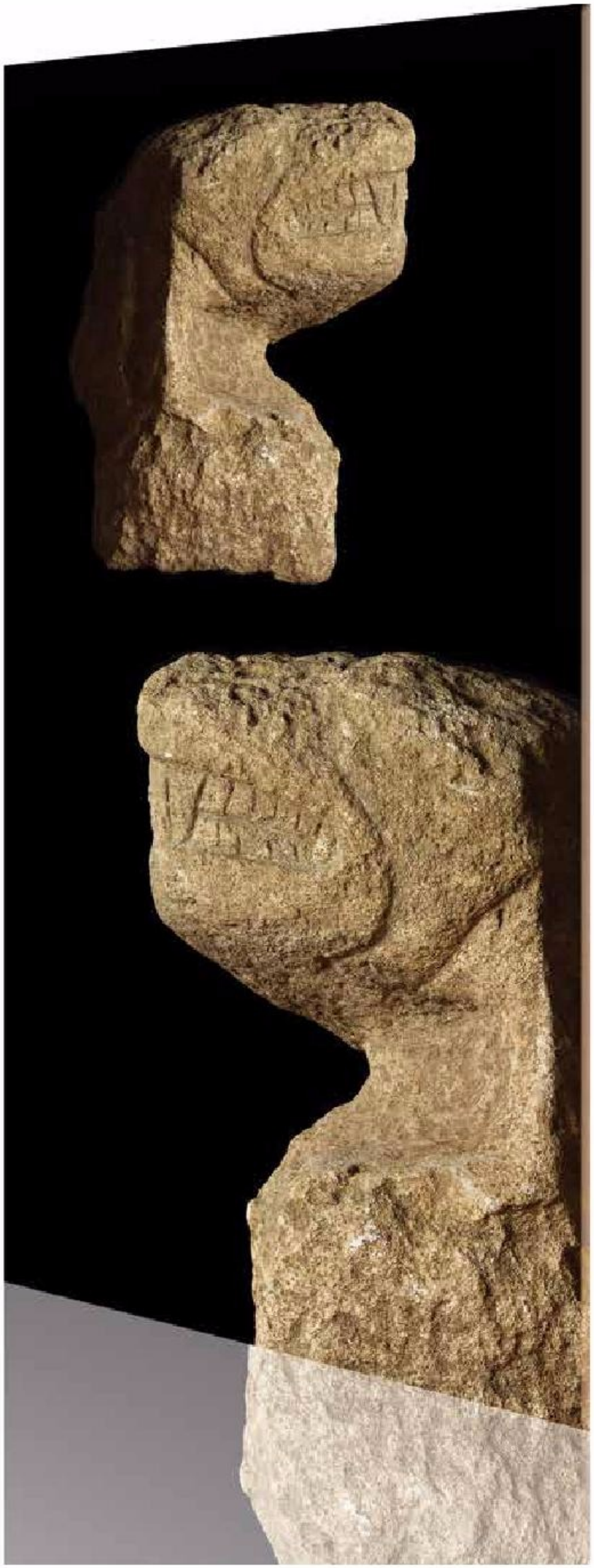

Kireçtaşından yapılma heykel parçası, dişlerini sergilemekten kaçınmayan yırtıcı bir hayvanı tasvir ediyor.

A fragment of a limestone sculpture depicts a beast of prey with bared teeth.

Taştan bir levha üzerine sinen bu hayvan, dişli bir yırtıcıdan başkası değil.

This animal, cowering on a stone plate, is a beast of prey with bared teeth.

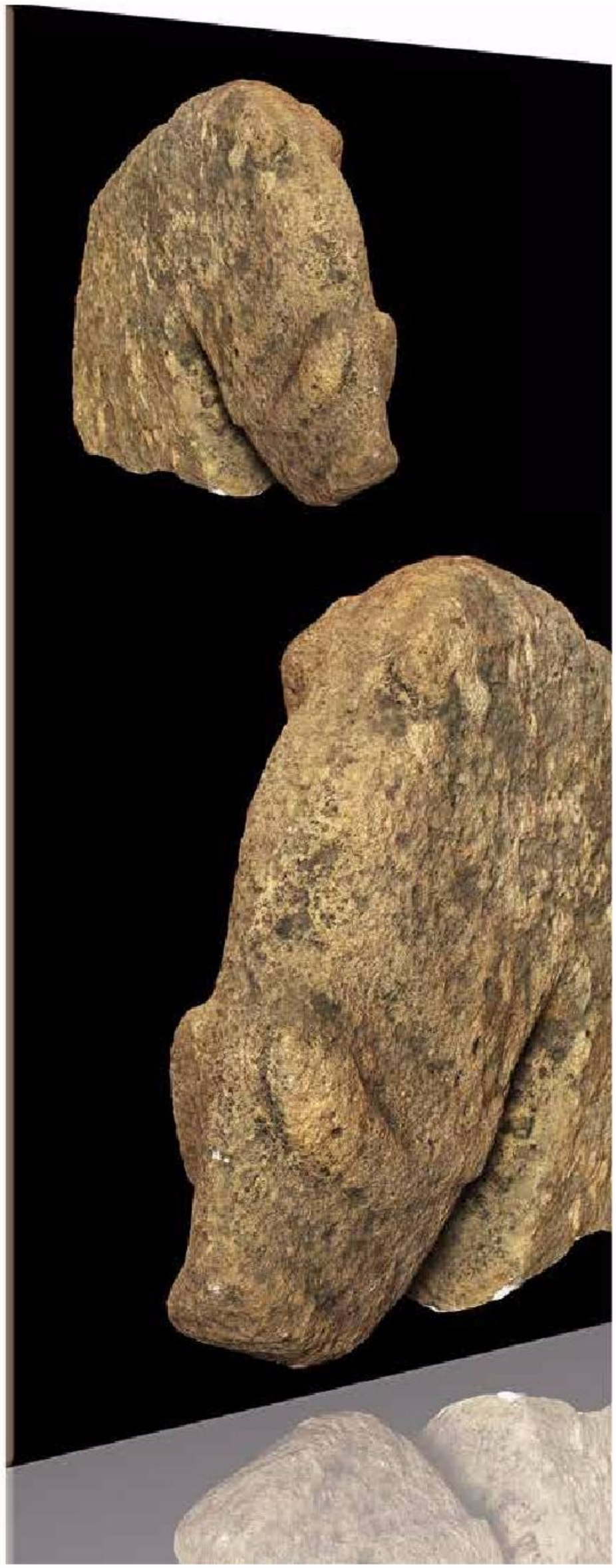

Yaban domuzu motifine Göbekli Tepe heykellerinde sıkça rastlıyoruz.

Boars are another common motif in Göbekli Tepe's sculpture.Göbekli Tepe

Rahatlıkla görülebilen kaburgalarıyla aslana benzeyen hayvan, bir duvarın tepe yıkıntılarının arasında çıkarılmıştır.

A lion-like animal with conspicuously visible ribs was found among the rubble on the top of a wall.

İki sütunda bulunan tilki tasvirinden detaylar (Fotoğraf: Alman Arkeoloji Enstitüsü-Doğu Çalışmaları Bölümü)

Details of the fox depictions on two pillars (photo Deutsches Archaologisches Institut, Orient-Abteilung).

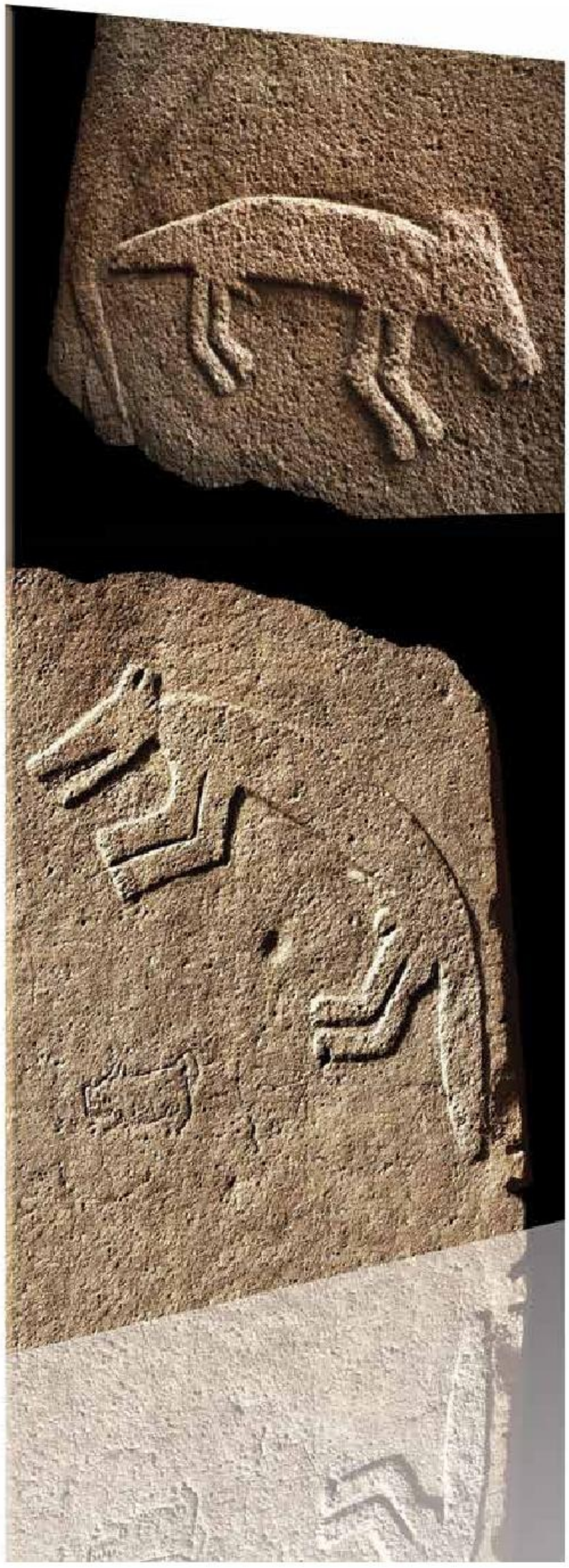

Yapılardan birine ait yıkıntılar arasından çıkarılan kabartma parçası, sırtlan ve kuş tasvirlerini göstermekte (Fotoğraf: Alman Arkeoloji Enstitüsü-Doğu Çalışmaları Bölümü).

Fragment of a relief found in the debris of one of the enclosures. A hyena and a bird are discernible (photo Deutsches Archäologisches Institut, Orient-Abteilung).

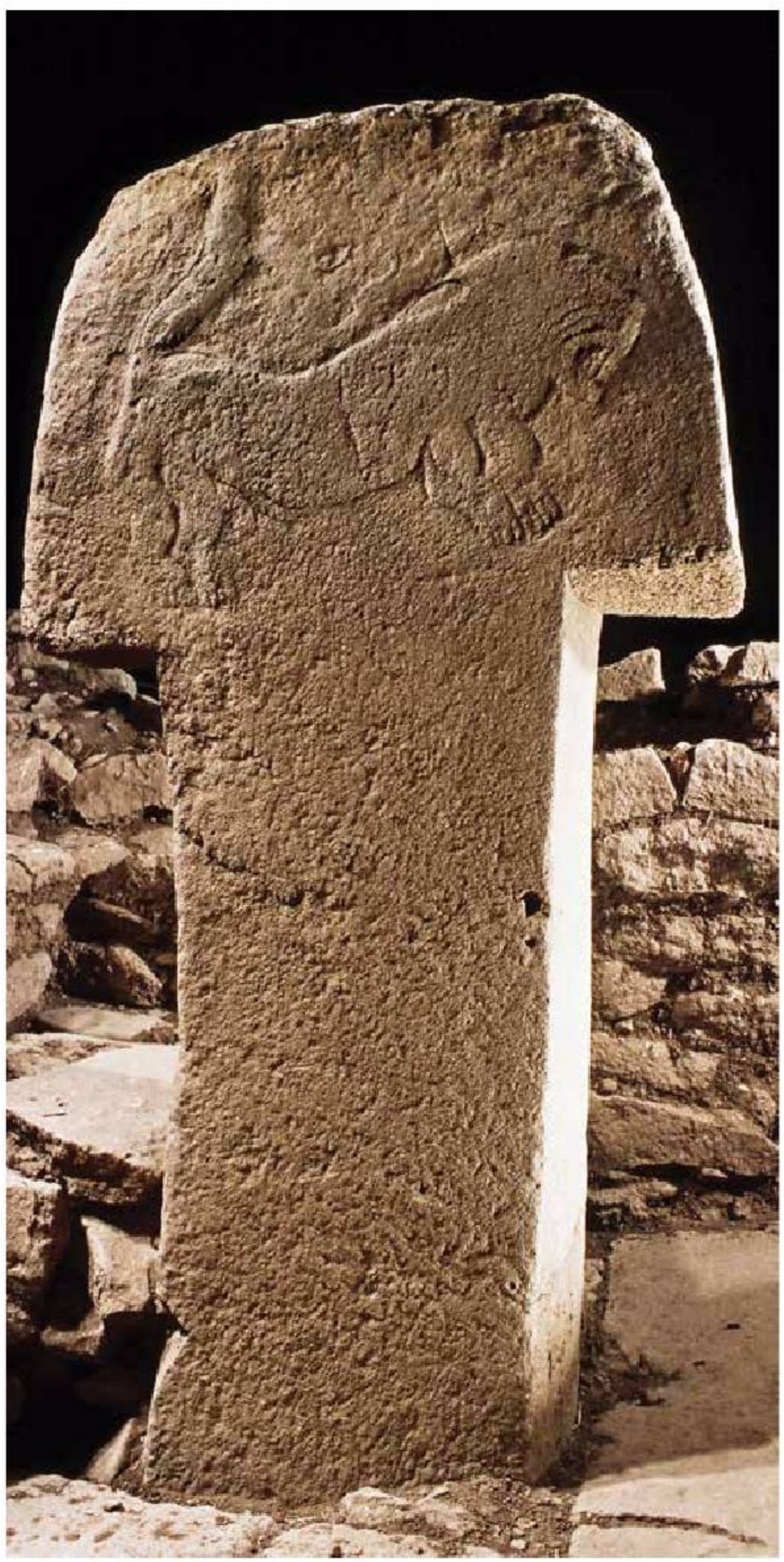

Güneyde bulunan Aslanlı Sütun (Fotoğraf: Alman Arkeoloji Enstitüsü-Doğu Çalışmaları Bölümü).

The southern lion pillar in the so-called lion's pillar-building from the younger layer at Göbekli Tepe (Photo Deutsches Archäologisches Institut, Orient-Abteilung).

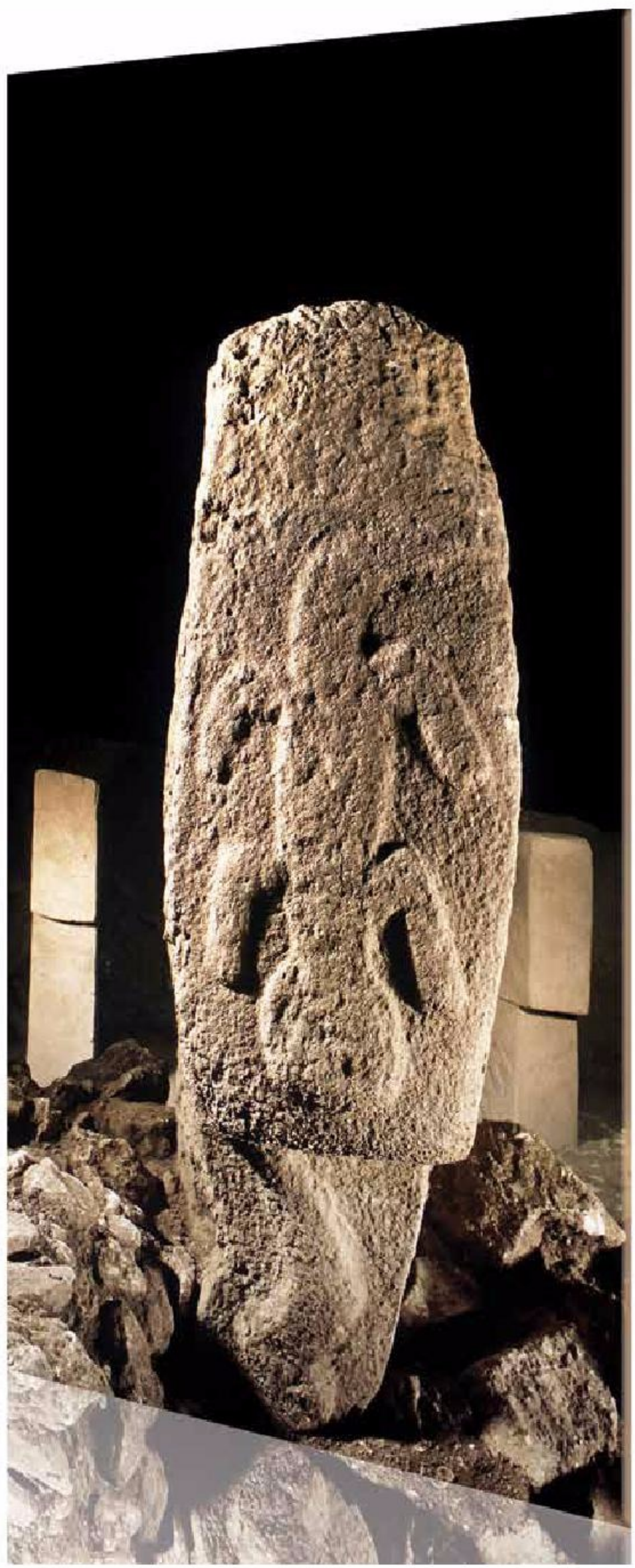

İlk bakışta dört bacaklı bir akrebi andıran hayvan, muhtemelen leopar olup kuyruğunun yakınında bir yılan tasviri görünmekte (Fotoğraf: Alman Arkeoloji Enstitüsü-Doğu Çalışmaları Bölümü).

The animal, which at first sight resembles a four-legged reptile, might as well be a leopard. On the shaft below the tail end of a snake is visible (Photo Deutsches Archäologisches Institut, Orient-Abteilung).

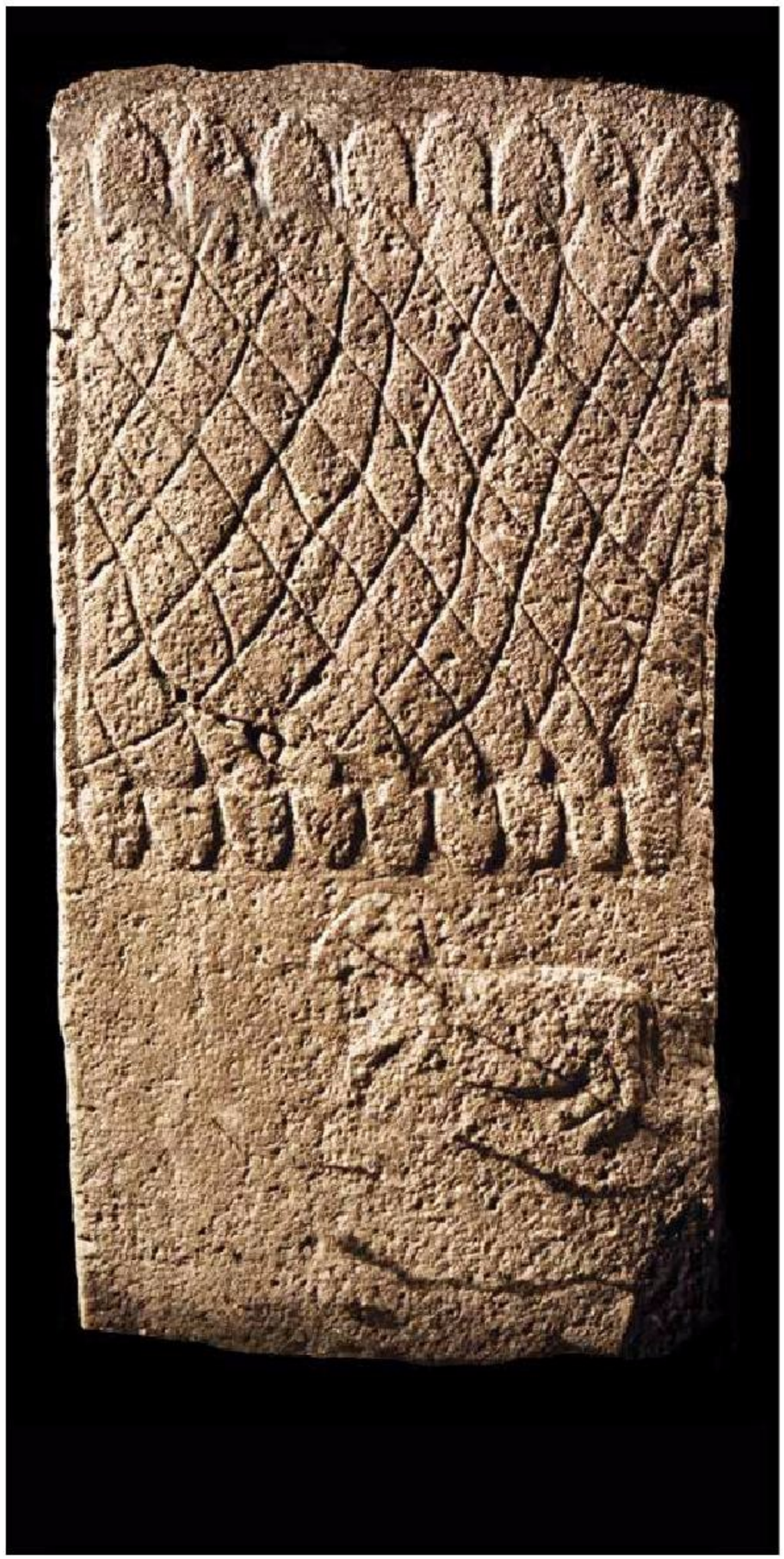

Bir yılan ve koç olduğu sanılan dört bacaklı bir hayvan 1 Numaralı Sütunun detayını tasvir ederken (Fotoğraf: Alman Arkeoloji Enstitüsü-Doğu Çalışmaları Bölümü).

Detail of Pillar No. 1 with a web of snakes and a four-legged animal below, probably a ram (Photo Deutsches Archäologisches Institut, Orient-Abteilung).

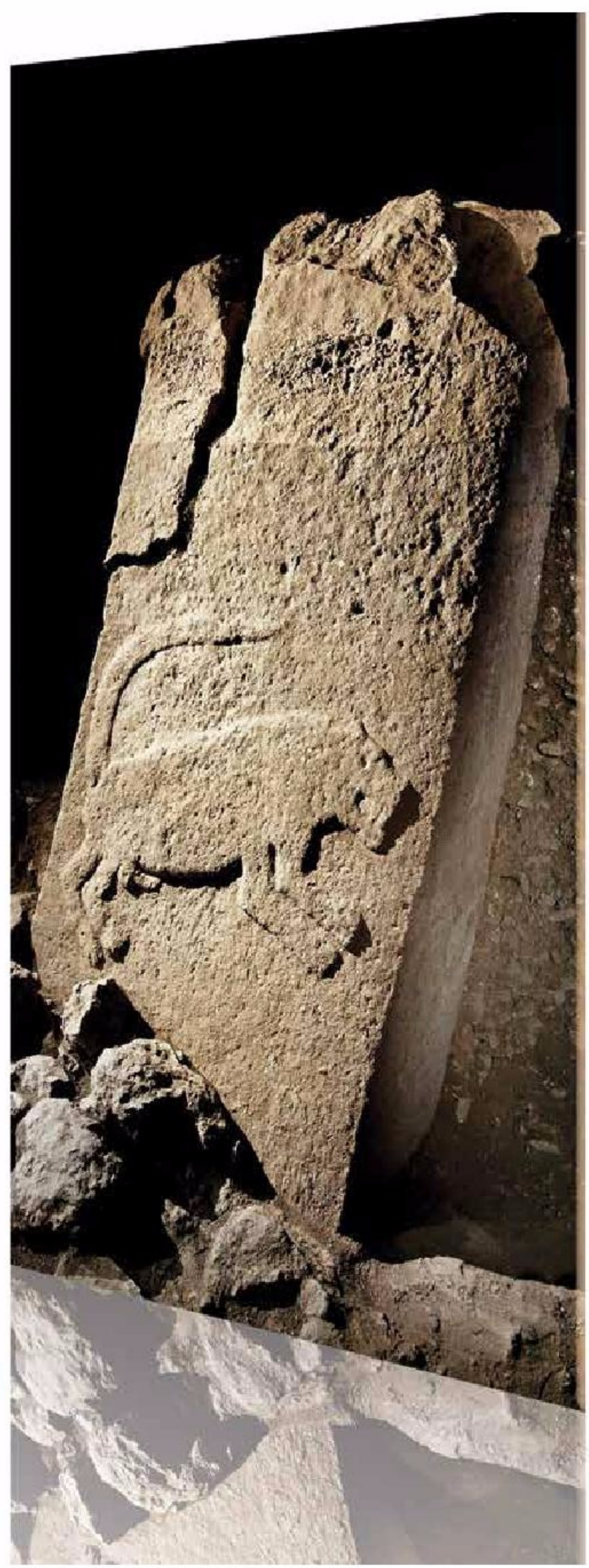

Sütunlardan diğer birisi ise aslan olduğu sanılan, sıçrayan bir kediyili gözler önüne seriyor. (Fotoğraf: Alman Arkeoloji Enstitüsü-Doğu Çalışmaları Bölümü).

One of the pillars shows a leaping felid, probably a lion (Photo Deutsches Archäologisches Institut, Orient-Abteilung).

Sütunlardan birine ait bu detay, yüksek kabartmaları göstermekte. Kol kıvrımında bir tilki tasviri mevcut.
(Fotoğraf: Alman Arkeoloji Enstitüsü-Doğu Çalışmaları Bölümü)

Detail of one of the pillars, where arms are portrayed in high reliefs. In the crook of the arm a fox is depicted.
(Photo Deutsches Archäologisches Institut, Orient-Abteilung)

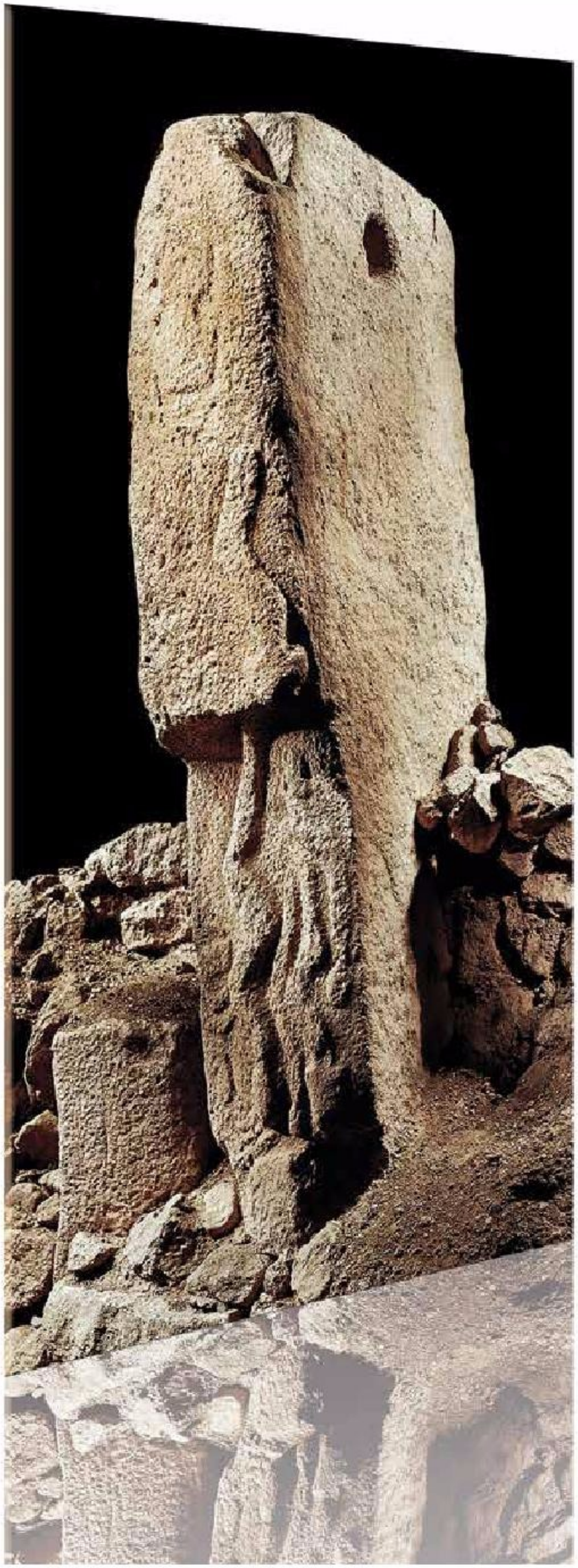

An H-symbol turned by 90∞ and a four-legged animal, probably an onager, as well as snakes, are found on the front side of a broken Pillar (Photo Deutsches Archäologisches Institut, Orient-Abteilung).

90° döndürülmüş H sembolü, yaban eşeği olması muhtemel dört bacaklı hayvan ve yılan tasvirleri kırık bir sütunun ön yüzünde görücüye çıkmış (Fotoğraf: Alman Arkeoloji Enstitüsü-Doğu Çalışmaları Bölümü).

Sütunlardan birine ait sağ yüzde, tilki, yaban domuzu ve üç adet kuş tasviri yapılmış. Başka bir sütuna ise bir yılan ve boğa tasvirleri ekli (Fotoğraf: Alman Arkeoloji Enstitüsü-Doğu Çalışmaları Bölümü).

On the right side of the shaft of one of the Pillars a fox, a boar and three birds are depicted. A snake and a bull are depicted on the inner side of another Pillar (Photo Deutsches Archäologisches Institut, Orient-Abteilung).

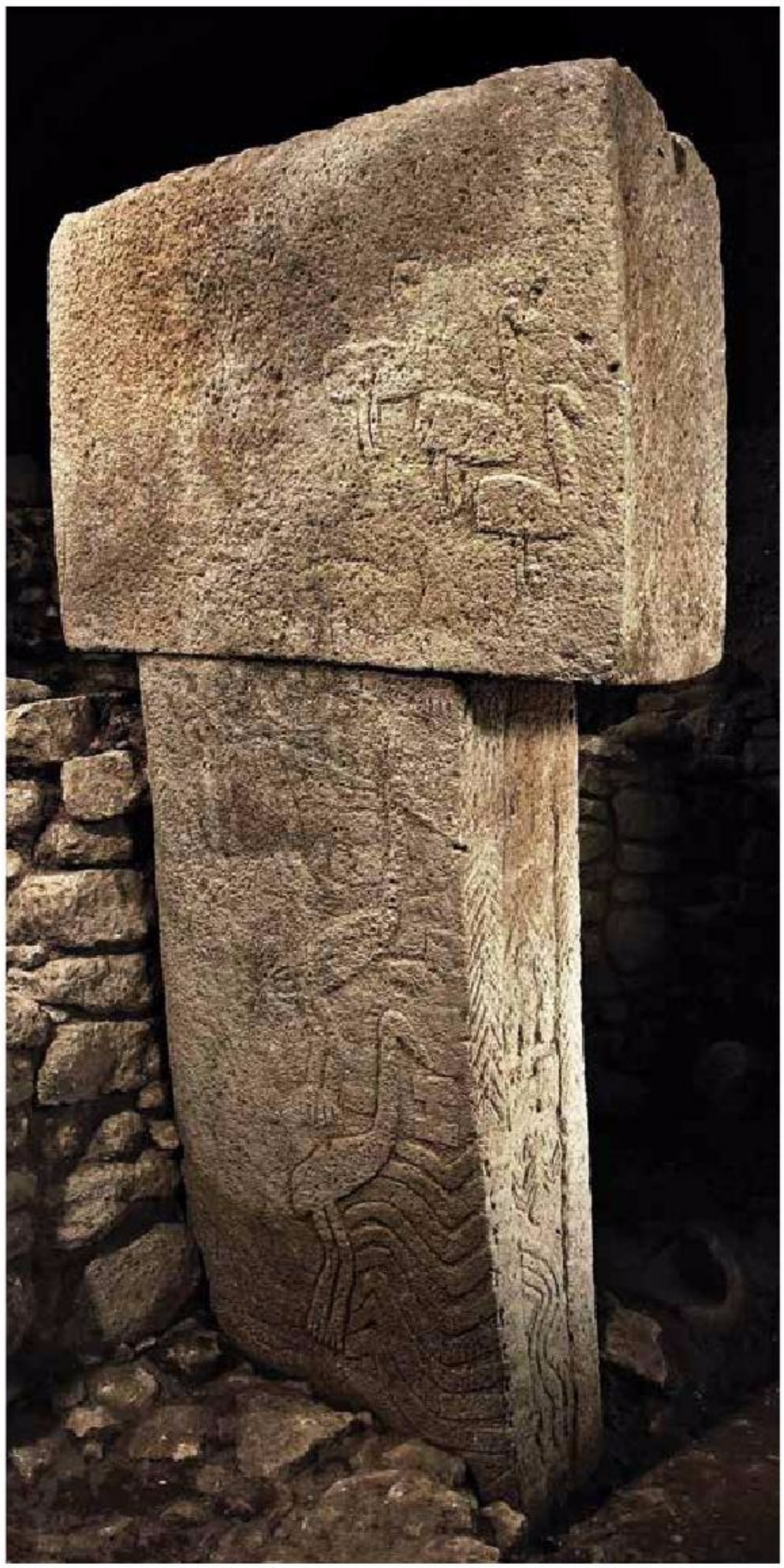

Bu sütunun sağ yüzü, olduğu gibi ördek benzeri hayvan, turna kuşu, 90° döndürülmüş H sembolü ve yılan tasvirleriyle dolu (Fotoğraf: Alman Arkeoloji Enstitüsü-Doğu Çalışmaları Bölümü).

The right side of this Pillar is almost completely covered by duck-like animals, cranes, H-symbols turned by 90∞ and snakes (Photo Deutsches Archäologisches Institut, Orient-Abteilung).

Bu sütunun ön yüzüne pek çok sembol ve örümcek, yılan gibi hayvanlar dizilmiştir. (Fotoğraf: Alman Arkeoloji Enstitüsü-Doğu Çalışmaları Bölümü)

At the frontside of this Pillar there appears a vertical sequence of symbols and animals, among them spiders and snakes (Photo Deutsches Archäologisches Institut, Orient-Abteilung).

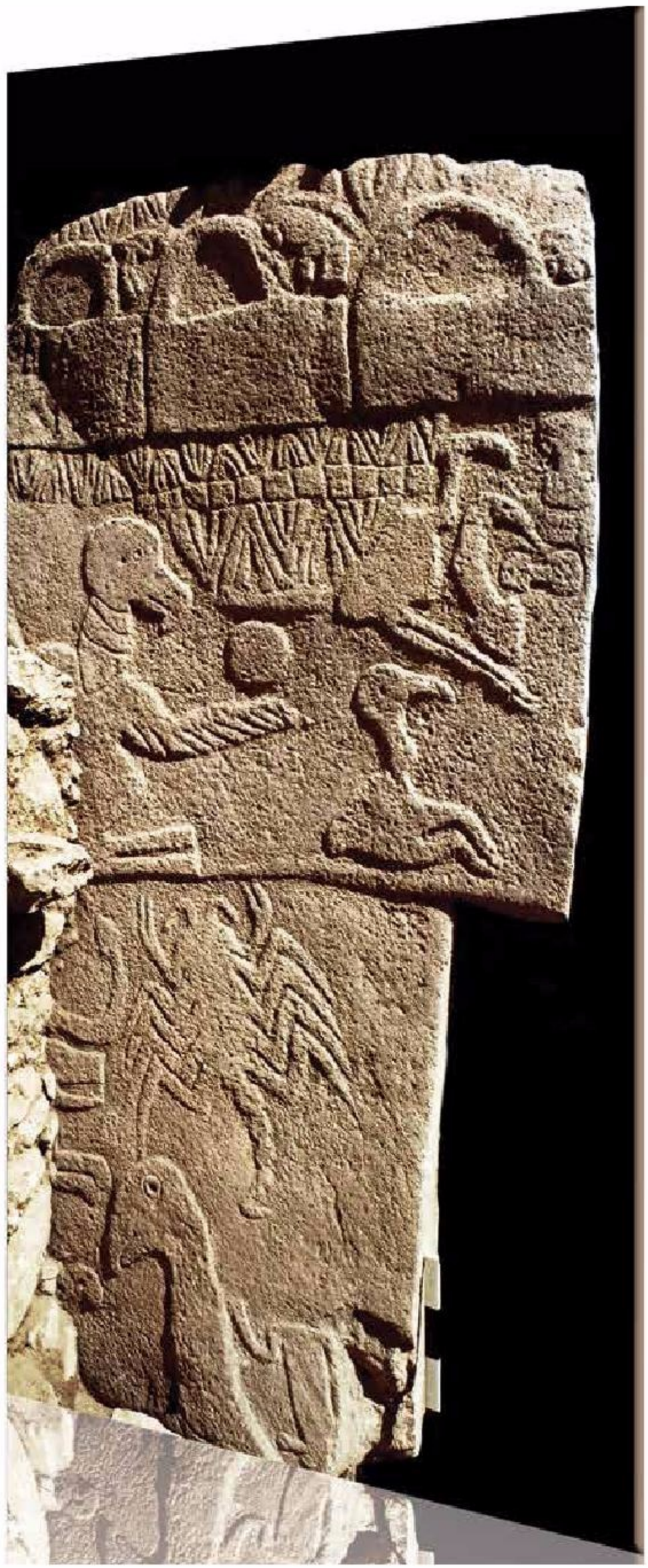

Sütunun baş ve gövde kısmında kuş, dört bacaklı hayvan, yılan, akrep, başsız insan ve ne olduğu belirsiz canlı imgeleri bulunmakta (Fotoğraf: Alman Arkeoloji Enstitüsü-Doğu Çalışmaları Bölümü).

On the head and the shaft of this pillar there appears a dense sequence of images, consisting of birds, four-legged animals and snakes, a scorpion, an ithyphallic, headless man as well as several objects whose nature cannot be clearly defined (Photo Deutsches Archäologisches Institut, Orient-Abteilung).

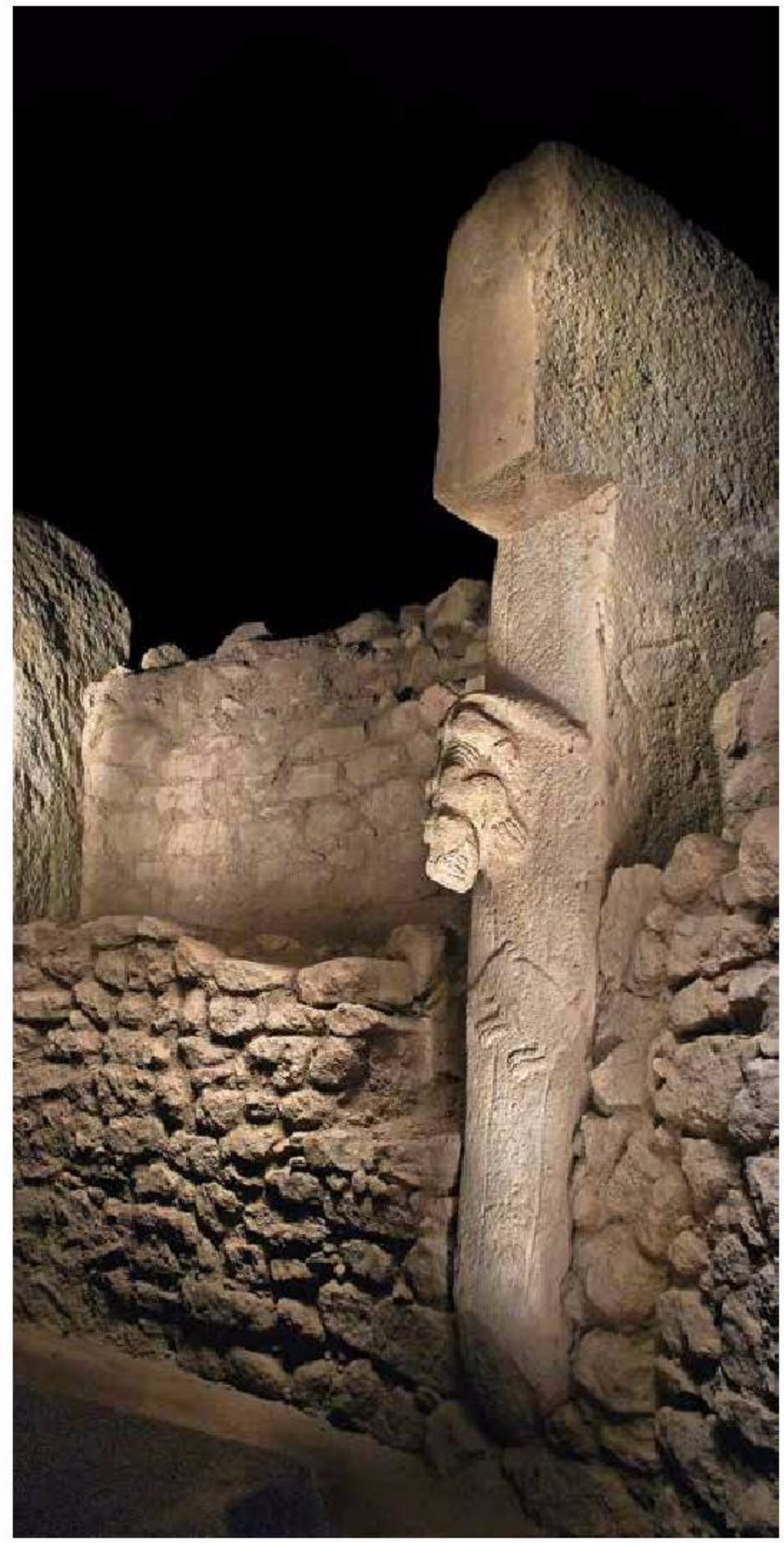

Alt ön yüzünde ve atkı benzeri nesnenin solunda "dişli" bir yırtıcı hayvan sinmiş avını beklemekte. Kaburgaları görünür olup kuyruğunu atkının sağına doğru uzatmakta (Fotoğraf: Alman Arkeoloji Enstitüsü-Doğu Çalışmaları Bölümü).

At its lower frontside, on the left band of the so called stole, this Pillar has the high relief of a cowering beast of prey with bared teeth; remarkable are the clearly visible ribs and the tail which is twisted towards the right band of the stole, showing a piercing at its end (Photo Deutsches Archäologisches Institut, Orient-Abteilung).

“TARİH BAŞTAN YAZILIYOR!”

“History Rewritten!”

Göbekli Tepe
Hayvan Figürleri
Animal Depictions in Göbekli Tepe

Hayvan Figürleri

Göbekli Tepe'de ortaya çıkarılan **ilginç buluntular** arasında çöl varanı, sürüngen kabartmaları, ağzı açık ve dişleri korkunç bir şekilde betimlenen kurt kafaları, yaban domuzları, turna, boğa, yaban ördeği, leylek, tilki, yılan, akrep, yabani koyun, aslan, örümcek ve kafası olmayan insan kabartması, erkeklik organı abartılı olarak tasvir edilmiş erkek heykelleri vb. yer almaktadır. **12.000 yıl** önce yerleşik hayata geçen bu dönem insanının inançlarını yansıtan önemli bulgular ortaya çıkarılmıştır.

Boğa, yaban domuzu, tilki, yılan, turna ve yaban ördekleri en sık görülen hayvan tasvirleridir. Taşlar üzerine yontulan bu hayvan tasvirlerinin yanında üç boyutlu kabartma şeklinde yapılan başka betimlemeler de tespit edilmiştir. Bunlardan en önemlisi **"T"** biçimindeki sütunun yan tarafından aşağı doğru iner biçimde tasvir edilen aslan kabartmasıdır.

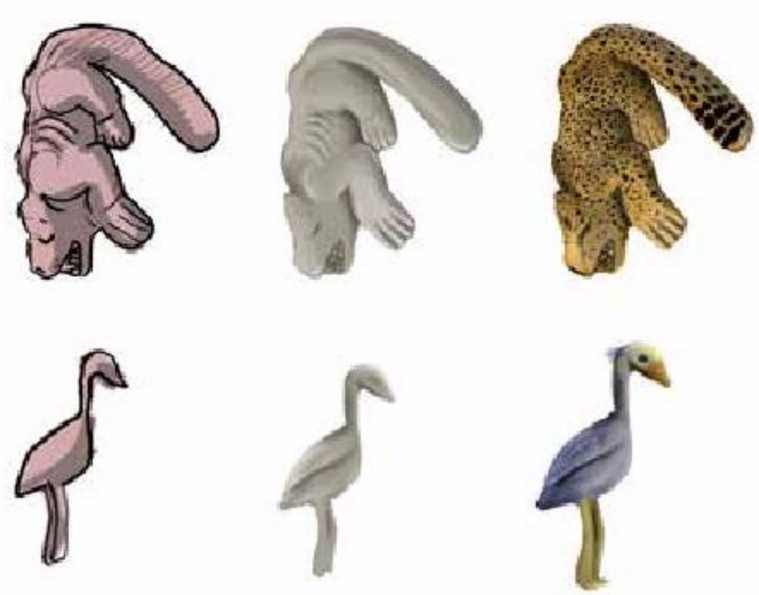

Stilize edilmiş insanları tasvir eden **'T'** biçimindeki sütunların ağırlıkları **40 ila 60 ton** arasında değişiyor. İlkel el aletlerinden başka bir aletin olmadığı bu dönemde sütunların **nasıl taşındığı ve dikildiği** arkeologlar tarafından henüz çözülemedi. İnsanlığın avcı toplayıcı döneminde yerleşim ve tarım kavramlarından çok uzak olduğu 12.000 yıl öncesinde bu yapıların **nasıl tasarlandığı** sorusu da henüz cevaplanmadı. Belki tüm bu sorular cevap bulduğunda **insanlık tarihi yeniden yazılacak.**

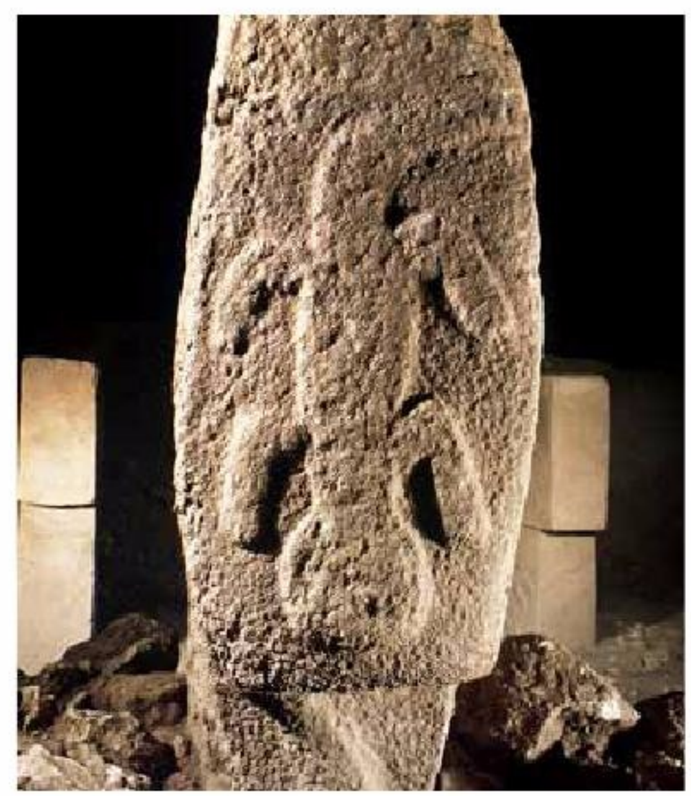

Copyright © Deutsches Archäologisches Institut

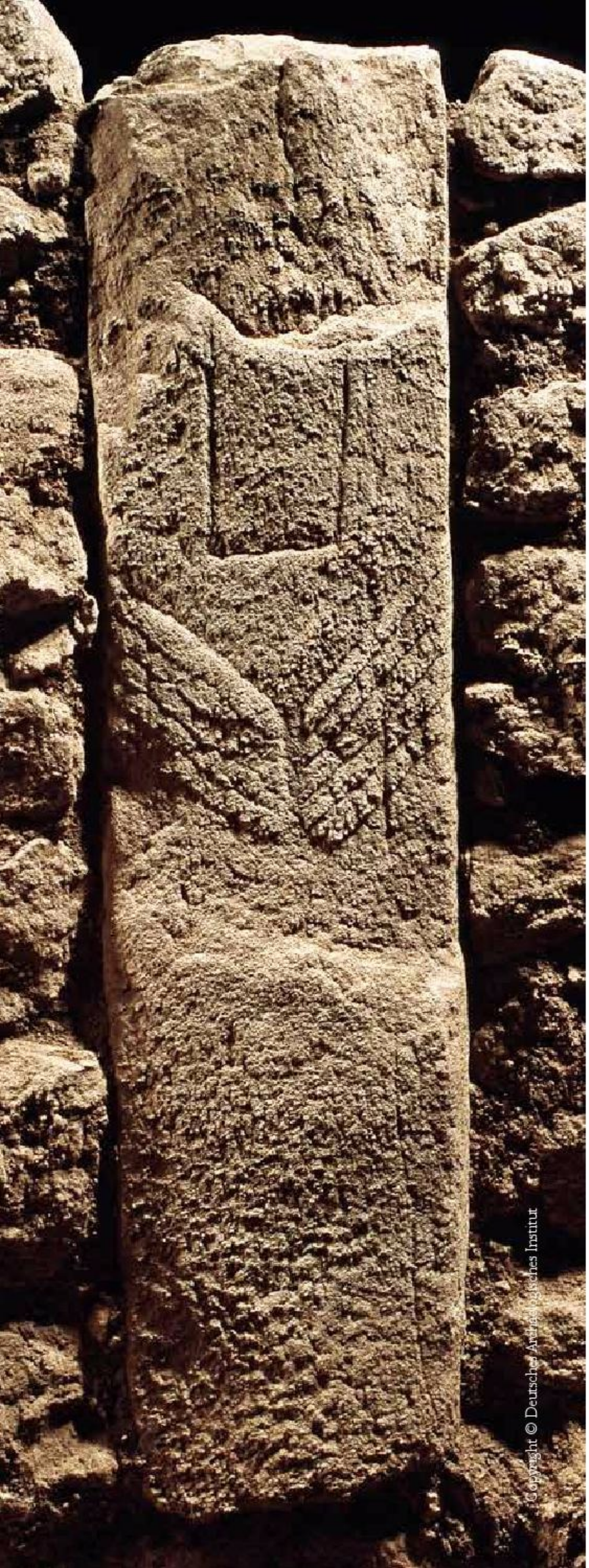

Animal Depictions

Among the **remains** at Göbekli Tepe are heads of wolves, wild boars, cranes, bulls, wild ducks, storks, snakes, scorpions, wild sheep, lions, spiders and headless human body engravings, and male organs of exaggerated dimensions. Findings reflect that the people lived 12,000 years ago in permanent and semi-permanent settlements.

Bulls, wild boar, foxes, snakes, cranes and wild ducks are the most frequent animals depicted in Göbekli Tepe. Along with depictions of animals engraved on stones, three dimensional reliefs were found in Göbekli Tepe. The most important one is the relief of a lion crawling down a "**T**"-shaped pillar.

The weight of the T-shaped pillars depicting stylized humans ranges from **40 to 60 tons**. In a period when there were but a few primitive hand tools, it is still a mystery **how the pillars were carried and erected** with such permanence. In a time when people were unaccustomed and unsophisticated with settlement and agricultural activities, it is not fully understood **how these enclosures were designed. The history of humanity may be rewritten** when these questions are answered.

Copyright © Deutsches Archäologisches Institut

Göbekli Tepe ilk kazıldığı zamanlarda ortaya çıkarılan hayvana benzer bir sürüngen. Figürler üzerinde vahşi ve tehlikeli hayvan motifleri vardır. Ayrıca tepenin her bir köşesinde kırılıp dağılmış hayvan ve insan başı heykelleri bulunuyor. Bu arkeolojik deliller Göbekli Tepe'nin Taş Devri'nde yaygın olarak görülen klasik yaşam alanlarından olmadığını, atalarımızın kutsal bir alan kurmuş olduğunu göstermiştir. (Prof. Schmidt)

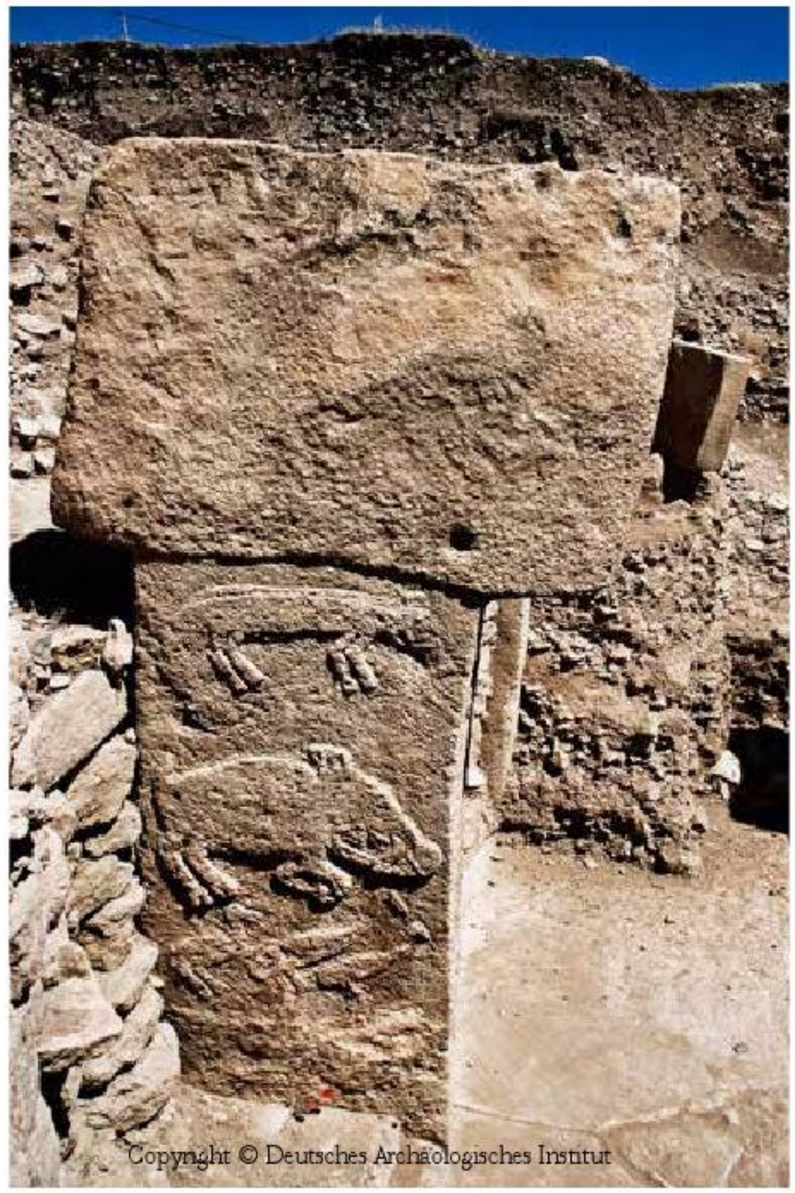

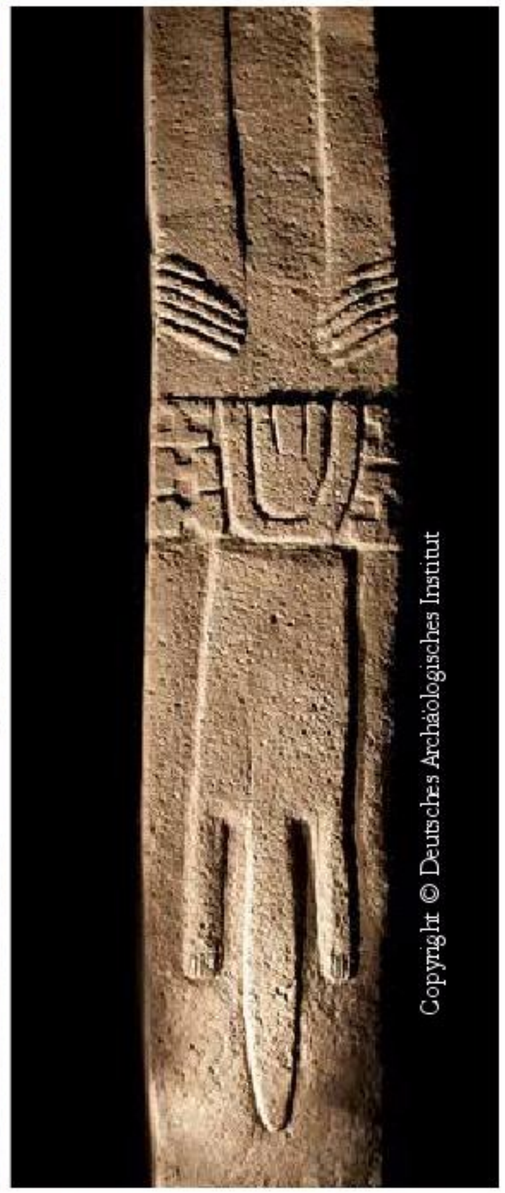

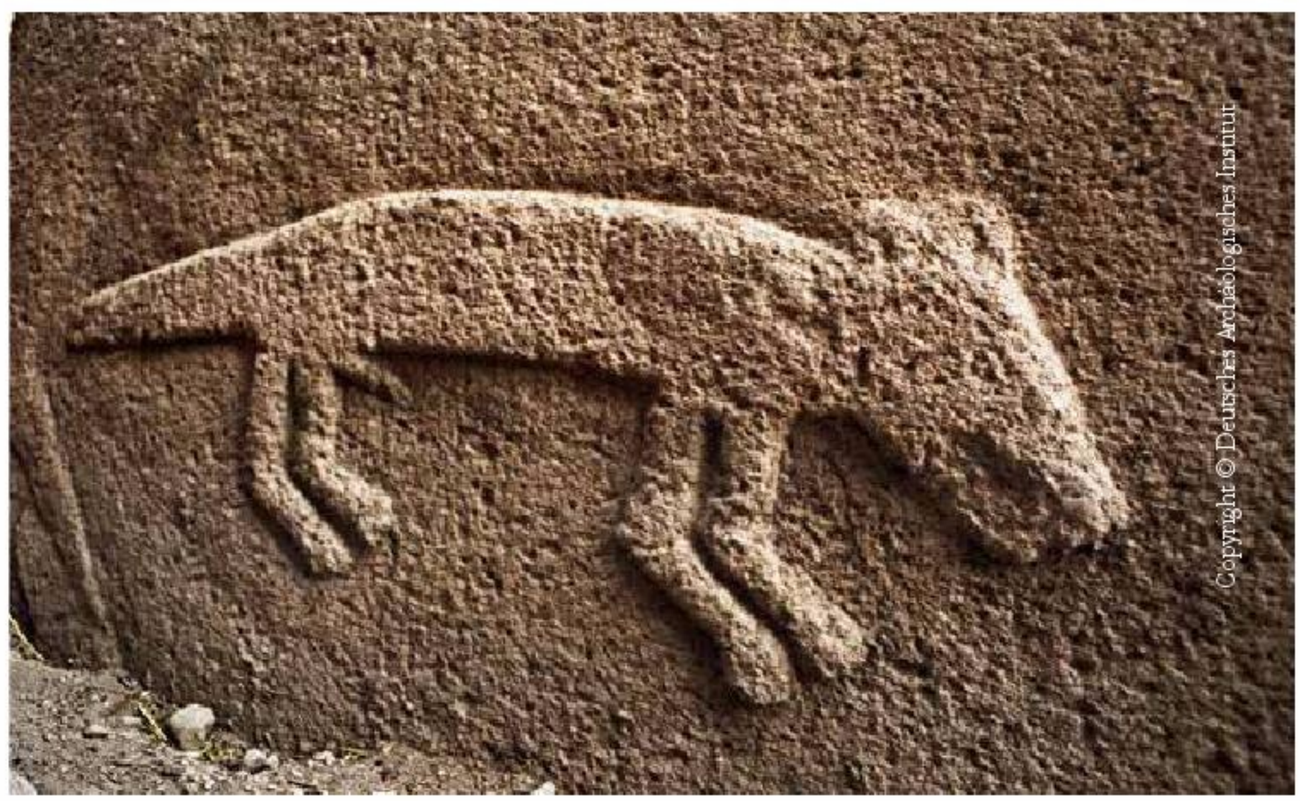

A reptile found when excavations started. These are motifs of wild and dangerous animals. Broken sculptures of animal and human heads are scattered around the excavations. The archaeological evidence indicates that Göbekli Tepe was not a classical living space; rather it was a sanctuary. (Excavation Crew Chief German Prof. Dr. Klaus Schmidt).

“KEŞFEDİLEN EN ESKİ İNANÇ MERKEZİ **GÖBEKLİ TEPE!**”

“The Oldest Religious Center Discovered Ever: Göbekli Tepe!”

Neden Tapınak Deniliyor?

Why say “Sanctuary”?

Neden "Tapınak" Deniliyor?

Buluntulara göre, Taş Devri'nde yaşayan avcı ve toplayıcı insanlar hayatta kalmanın, günlük gereksinimlerini gidermenin yanı sıra **doğayı anlamaya** çalışma, **doğaüstü güçlerin ya da tanrının/tanrıların varlığına** inanma, **dinsel törenler** için düzenli aralıklarla bir araya gelme eylemlerini gerçekleştirdiklerini göstermektedir. Bu dinsel törenlerde hep birlikte inançlarını simgeleyen **hayvan ve insan kabartmalarıyla süslü tapınaklar, dev boyutlu dikilitaşlar** inşa etmişler.

Why Say "Sanctuary"?

The archaeological remains at Göbekli Tepe show that hunters and gatherers living during the Stone Age struggled to survive and fulfill their basic needs, tried to **understand nature**, and believed that **supernatural powers and/or god**(s) and came together to **worship** and **manipulate the fates of men and beasts**. They built **beautiful temples and erected pillars with animal and human depictions which symbolized their beliefs**.

Copyright © Deutsches Archäologisches Institut

Göbekli Tepe Hakkında Kim Ne Dedi?

"Medeniyetten ve her şeyden önce Göbekli Tepe vardı."

İngiliz Daily Mail gazetesi

"Dinin doğuşu"

National Geographic

"Göbekli Tepe, tarihin gelmiş geçmiş en büyük arkeolojik keşfi!"

Witwatersrand Üniversitesi'nden David Lewis Williams

"Burası insan aklının anlamakta zorlanacağı kadar olağanüstü"

Reading Üniversitesi'nden Steve Mithen

"Burası çok ayrıntılı, kompleks ve tarım öncesi döneme ait. Sadece bu bile burayı çok uzun zamandır yapılan en önemli arkeolojik buluş haline getirmeye yeter!"

Stanford Üniversitesi'nden Ian Hodder

"Göbekli Tepe Piramitler Gibi Olacak!"

İngiliz The Guardian Gazetesi 21.12.2012

"Adem ve Havva Cennet'ten atıldıktan sonra Göbekli Tepe'de buluştu."

İngiliz yazar David Rohl, 'Efsane/Legend' adlı eserinde

"Şanlıurfa Neolitik Çağ'ın inanç ve hac merkezi"

Kazı İkinci Başkanı Yrd. Doç. Dr. Cihat Kürkçüoğlu,

"Göbekli Tepe'de muhteşem anıtsal bir mimariyle karşılaştık."

"Önce tapınak geldi, şehir sonradan geldi."

Prof. Dr. Klaus Schmidt

About Göbekli Tepe
Who Said What?

"There was Göbekli Tepe before everything."

Scientists meet Daily Mail

"The Birth of Religion"

National Geographic

"Göbekli Tepe is the most important archaeological site in the world!"

David Lewis Williams from Witwatersrand University

"Göbekli Tepe is too extraordinary for my mind to understand"

Steve Mithen from Reading University

"Göbekli Tepe is sophisticated and belongs to pre-agricultural times. This turns Göbekli Tepe into the most significant archaeological exploration!"

Ian Hodder from Stanford University

"Göbekli Tepe will be like Pyramids!"

The Guardian, 21.12.2012

"Adam and Eve met each other in Göbekli Tepe after they were expelled from the Paradise."

The English author David Rohl in Legend

"Şanlıurfa is the land of faith and pilgrimage in Neolithic Period."

Deputy chief Associate Prof. Dr. Cihat Kürkçüoğlu

"We came across a monumental architecture in Göbekli Tepe."

"First came the temple, then the city."

Prof. Dr. Klaus Schmidt

Göbekli Tepe'nin Bilinmeyen Sırları

Günümüze bu denli mükemmel olarak korunmuş şekilde kalması da yapılış yılından yaklaşık bin yıl sonra onlarca ton toprak ve çakmaktaşı ile **tamamıyla gömüldüğü** bilinen Göbekli Tepe'nin niye gömüldüğü de cevabı bilinmeyen gerçekler listesinde yer alıyor.

Stilize edilmiş **insanları tasvir eden "T" biçimindeki sütunların** ağırlıkları **40 ile 60** ton arasında değişiyor. İlkel el aletlerinden başka bir aletin olmadığı bu dönemde sütunların **nasıl taşındığı ve dikildiği** arkeologlar tarafından henüz çözülemedi. İnsanlığın avcı toplayıcı döneminde yerleşim ve tarım kavramlarından çok uzak olduğu 12.000 yıl öncesinde bu yapıların **nasıl tasarlandığı** sorusu da henüz cevaplanmadı. Belki tüm bu sorular cevap bulduğunda **insanlık tarihi yeniden yazılacak**.

Göbekli Tepe'deki **tapınakları tasarlayanlar ve inşa edenlerin** kim oldukları hala kesin olarak bilinmiyor.

Halen birçok sır saklayan dev anıtların bulunduğu antik yapı, Büyük Köpek Takımyıldızı'nın Güneş'in ardından gökteki en parlak yıldızı Sirius'a tapınmak için mi inşa edildi?

Milano'nun Polytechnic Üniversitesi'nden arkeo-astronom Giulio Magli, tıpkı İngiltere'deki Stonehenge gibi, Göbekli Tepe'nin gök cisimlerinin hareketlerini takip etmek ve onlara tapınmak için yapıldığını iddia etti.

Ancak, Alman Arkeoloji Enstitüsü üyesi Jens Notroff, *"Göbekli Tepe'deki anıtların bir çatısı olup olmadığını hala tartışıyoruz. Eğer zamanında bir çatı varsa, bu yıldızların gözlemlenmesini zorlaştıracaktı"* dedi.

Sonuç olarak başta **Göbekli Tepe** olmak üzere, içinde **Neolitik Dönem'e** ait birçok yerleşim alanı bulunduran **Şanlıurfa'nın insanlık tarihinin karanlıkta kalmış sırlarını açığa çıkaracak nice keşiflere ev sahipliği** yapacağını söylemek sanırım yersiz olmayacaktır. Bu durum Şanlıurfa gibi zengin bir tarihi alt yapıya sahip bir kent ile ilgili arkeolojik çalışmaların önemini vurgular niteliktedir.

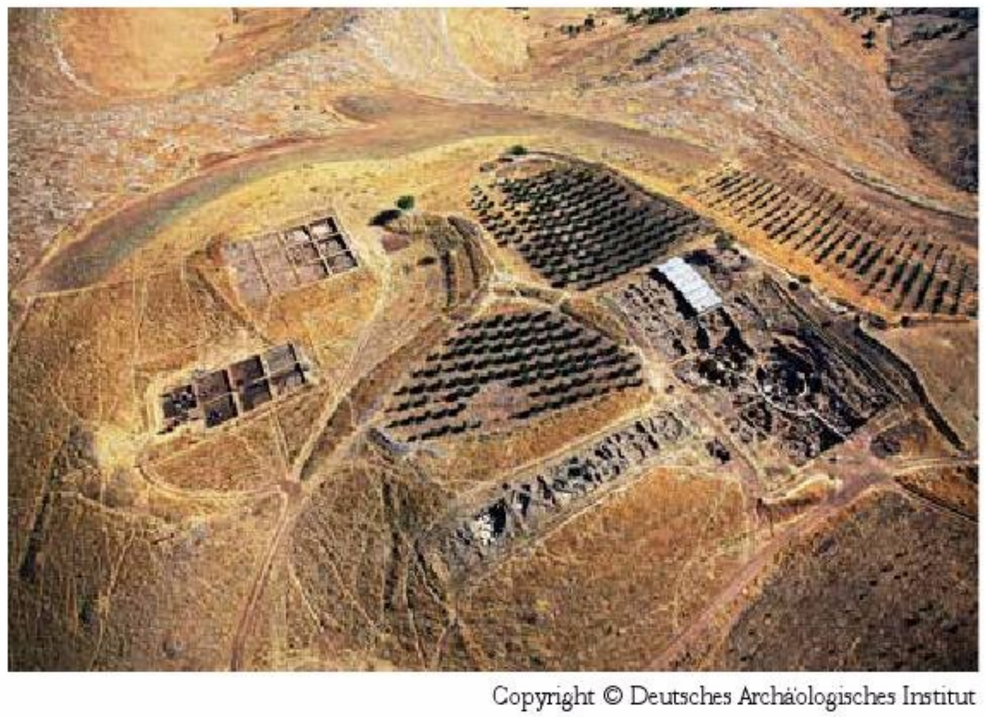

Copyright © Deutsches Archäologisches Institut

The Unknown Secrets of Göbekli Tepe

How Göbekli Tepe has been so well-preserved and why Göbekli Tepe was **buried** are two important questions which await answers.

The weight of the **T-shaped pillars depicting stylized humans ranges from 40 to 60 tons**. In a period when there were but a few primitive hand tools, it is still a mystery **how the pillars were constructed, carried and erected**. In a time when people were unaccustomed to and unsophisticated with settlement and agricultural activities, it is unknown how these enclosures were designed. **The history of humanity may be rewritten** when these questions find answers.

It is not clear **who designed and built the temples** in Göbekli Tepe.

Was the ancient structure that still hides many secrets built to worship the Dog-star Sirius?

Archaeastronomer Giulio Magli from Polytechnic University, Milano, asserts, "Like Stonehenge, Göbekli Tepe was built to follow the movements of celestial bodies and to worship them."

However, Jens Notroff, a member of the German Archaeology Institute, says, *"We still discuss whether the enclosures in Göbekli Tepe had a roof or not. If there had been, it would have made it difficult to observe the stars."*

Finally, it is easy to say that **Şanlıurfa** with its many historic settlements from the **Neolithic Period** will continue to **host new discoveries that will reveal the secrets of human history**. This emphasizes the importance of archaeological excavations in a city like Şanlıurfa where a set of rich historic values are rooted.

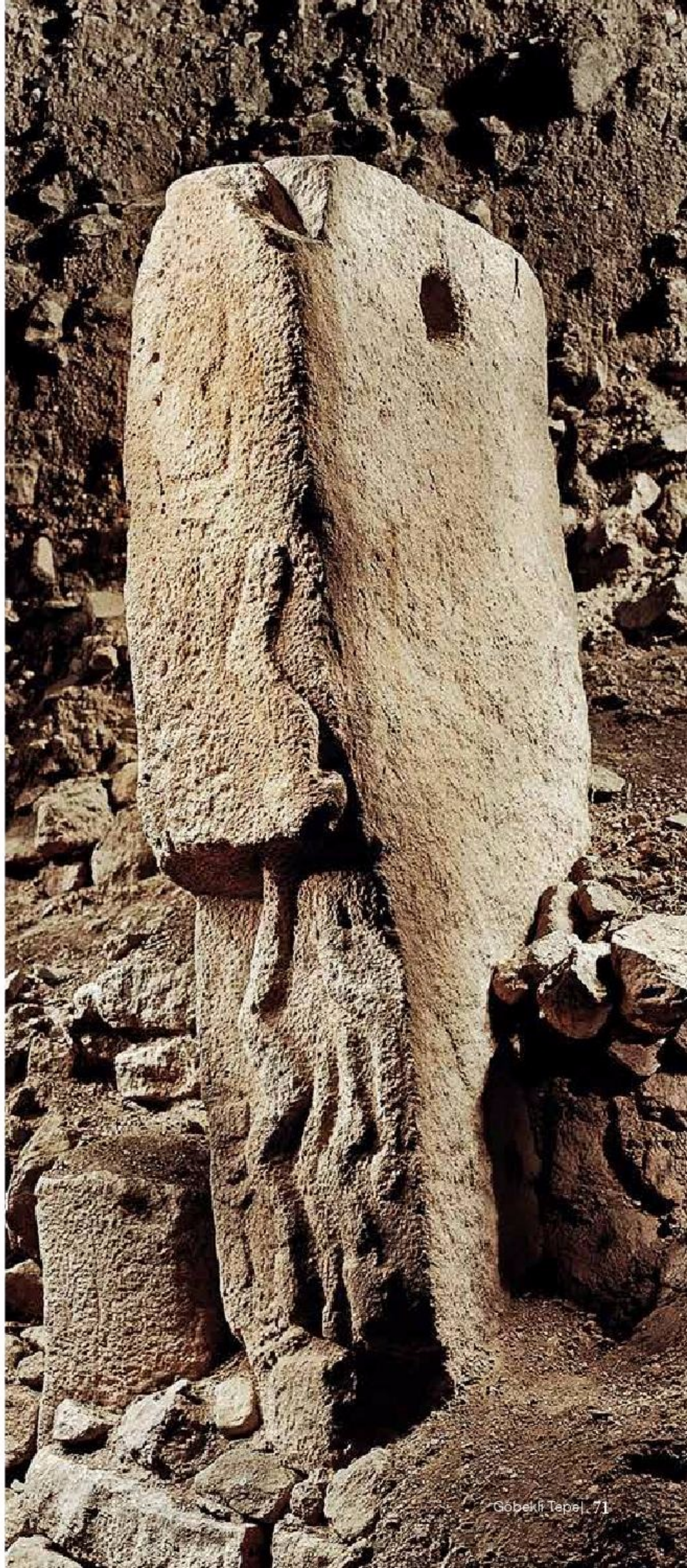

Copyright © Deutsches Archäologisches Institut

Kaynakça:

* Prof. Dr. Klaus Schmidt: A Stone Age Sanctuary In South Eastern Anatolia (2012)
* Prof. Dr. Bekir Karlığa: East To West (2012)
* gobeklitepe.info, dunyaninilktapinagi.com , arkeolojihaber.net, dainst.org
* Kültür ve Turizm Bakanlığı İl Müdürlüğü ve Şanlıurfa Valiliği Kaynakları

Bibliography:

* Prof. Dr. Klaus Schmidt: A Stone Age Sanctuary In South Eastern Anatolia (2012)
* Prof. Dr. Bekir Karlığa: East To West (2012)
* gobeklitepe.info, dunyaninilktapinagi.com , arkeolojihaber.net, dainst.org
* Resources of Provincial Directorate of The Ministry of Culture and Tourism and The Governorship of Şanlıurfa

Künye

Yayına Hazırlayan: Ece Vahapoğlu
İngilizce Editör: Gary S. Lachman

Fotoğraf:
- Göbekli Tepe Kazı Arşivi
- Alman Arkeoloji Enstitüsü-Doğu Çalışmaları Bölümü
- Zekai Demir

Grafik Tasarım: Diagonal

Çeviri: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Tanıtma Genel Müdürlüğü

Basım: Alfa Yayınevi

Tag

Editor : Ece Vahapoğlu
Additional Editor: Gary S. Lachman

Photography:
- Göbekli Tepe Excavation Archive
- Deutsches Archäologisches Institut, Orient-Abteilung
- Zekai Demir

Graphic Design: Diagonal

Translation: Republic Of Turkey The Ministry of Culture and Tourism, General Directorate of Promotion

Printed: Alfa Kitap

GÖBEKLİTEPE

Göbekli Tepe Tanıtım Projesi Ana Sponsoru
Main Sponsor of Göbekli Tepe Promotion Project

DOĞUŞ GRUBU

gobeklitepeturkey.org